

ESF

Przewodnik dla użytkowników

EUROPEJSKI SYSTEM TRANSFERU I AKUMULACJI PUNKTÓW

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Warszawa 2009

ESIS Przewodnik dla użytkowników

EUROPEJSKI
SYSTEM
TRANSFERU
I AKUMULACJI
PUNKTÓW

Serwis Europe Direct udziela informacji i odpowiedzi na pytania dotyczące spraw związanych z Unią Europejską

Numer bezpłatnej linii telefonicznej(*):

00 800 678 910 11

(*). Niektórzy operatorzy telefonii komórkowej nie zapewniają dostępu do darmowych numerów 00 800 lub pobierają za nie opłaty.

Więcej informacji o Unii Europejskiej można uzyskać w Internecie (<http://europa.eu>).

Dane katalogowe zostały zamieszczone na końcu niniejszej publikacji.

Tytuł oryginału:

ECTS Users' Guide

Tłumaczenie na język polski:

„Poliglota” Biuro Tłumaczeń, Poznań

Weryfikacja terminologiczna:

- Jolanta Urbanik, ekspert boloński, Uniwersytet Warszawski
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie”)

Opracowanie i skład wydania polskiego:

Eliza Goszczyńska

© European Communities, 2009

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009

ISBN: 978-92-79-09728-7

© for the Polish language edition: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Warszawa 2009

ISBN: 978-83-60058-63-3

Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wydanie polskie sfinansowano z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”.

ESTS

Przewodnik dla użytkowników

EUROPEJSKI
SYSTEM
TRANSFERU
I AKUMULACJI
PUNKTÓW

Spis treści

Przedmowa	9
1. ECTS i Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (Proces Boloński)	11
2. Podstawowe cechy ECTS	12
3. Opis podstawowych cech ECTS	14
3.1. ECTS jako system transferu i akumulacji punktów zorientowany na studenta	14
3.2. ECTS i efekty kształcenia/uczenia się	15
3.3. ECTS, poziomy i deskryptory poziomu	17
3.4. Punkty ECTS i nakład pracy	18
4. Wdrażanie ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego	20
4.1. Przypisywanie punktów ECTS	20
4.2. Przyznawanie punktów ECTS	26
4.3. Akumulacja punktów ECTS i progresja	27
4.4. Transfer punktów w systemie ECTS	28
4.5. ECTS i uczenie się przez całe życie	30
5. Zapewnienie jakości i ECTS	34
6. Podstawowe dokumenty ECTS	37
6.1. Katalog przedmiotów	37
6.2. Formularz zgłoszeniowy studenta	40
6.3. Porozumienie o programie zajęć	41
6.4. Wykaz zaliczeń	43
7. Polecane publikacje	44
7.1. Systemy punktowe i ramy kwalifikacji	44
7.2. Opracowywanie programów studiów	46
7.3. Efekty kształcenia/uczenia się	46
7.4. Publikacje krajowe	47
8. Glosariusz	49

Załącznik 1. Stosowanie ECTS z perspektywy studentów _____	53
Załącznik 2. Sugestie dla instytucji dotyczące uznawania okresów studiów za granicą w ramach umów dwustronnych _____	55
Załącznik 3. Tabela ocen ECTS _____	57
Załącznik 4. Podstawowe dokumenty _____	62
Załącznik 5. Przegląd przepisów krajowych regulujących liczbę godzin w roku akademickim _____	81

Przedmowa

Przewodnik dla użytkowników Europejskiego Systemu Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS) przedstawia podstawowe dokumenty oraz wskazówki dotyczące wdrażania ECTS. *Przewodnik* ma na celu przybliżenie niezbędnych informacji studentom, pracownikom naukowo-dydaktycznym i administracyjnym instytucji szkolnictwa wyższego, jak również innym zainteresowanym osobom.

Niniejszy *Przewodnik* opublikowany w 2009 r. opiera się na poprzedniej wersji z 2005 r. i uwzględnia: aktualne wyniki realizacji Procesu Bolońskiego, rosnące znaczenie uczenia się przez całe życie, formułowane ramy kwalifikacji oraz coraz szersze stosowanie efektów kształcenia/uczenia się*. *Przewodnik* został opracowany z pomocą ekspertów będących przedstawicielami zainteresowanych grup i doradców ECTS. Następnie był przedstawiony do konsultacji zainteresowanym stowarzyszeniom, ekspertom z państw członkowskich i Grupie Wdrożeniowej ds. Procesu Bolońskiego. Komisja Europejska pełniła rolę koordynatora w procesie opracowywania i konsultacji, i odpowiada za ostateczną wersję *Przewodnika*.

ECTS¹ jest narzędziem pomocnym przy opracowywaniu, opisywaniu i realizacji programów studiów oraz przy przyznawaniu kwalifikacji akademickich. Wykorzystanie ECTS w połączeniu z ramami kwalifikacji, które opierają się na efektach kształcenia/uczenia się, sprawia, że programy studiów i kwalifikacje stają się bardziej czytelne, co z kolei ułatwia uznawanie kwalifikacji. ECTS może być stosowany w odniesieniu do wszystkich programów studiów, bez względu na ich rodzaj, formę (stacjonarne, niestacjonarne) oraz warunki kształcenia (formalne, nieformalne, incydentalne).

Rozdział pierwszy *Przewodnika* przedstawia ECTS w kontekście Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, który jest tworzony w ramach Procesu Bolońskiego. W rozdziale tym opisano rolę, jaką ECTS odgrywa w Ramach Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego² (w niniejszym *Przewodniku* zwanych Bolońską Strukturą Kwalifikacji).

* „Efekty uczenia się” były uprzednio nazywane „efektami kształcenia”. Zastąpienie terminu „efekty kształcenia” terminem „efekty uczenia się” ma na celu podkreślenie roli osoby kształcącej się w procesie edukacyjnym, w szczególności w kontekście uczenia się przez całe życie. W dokumentach i opracowaniach wydawanych w języku polskim przed rokiem 2009 używany był głównie termin „efekty kształcenia”, natomiast od roku 2009 spotykać będziemy głównie termin „efekty uczenia się” jako odpowiednik angielskiego terminu „learning outcomes”. W celu lepszego zrozumienia treści niniejszego *Przewodnika dla użytkowników* przez polskiego odbiorcę zastosowany tu został termin „efekty kształcenia/uczenia się”.

¹ ECTS został ustanowiony w 1989 r. jako pilotażowy projekt w programie Erasmus w celu ułatwienia uznawania okresów studiów realizowanych za granicą w ramach mobilności studentów.

² Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005) *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*; http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf.

W rozdziale drugim opisano podstawowe cechy ECTS. Rozdział ten stanowi zwięzły przegląd ECTS i tych jego głównych funkcji, co do których osiągnięto consensus. Informacje zawarte w tym rozdziale są również dostępne w osobnej broszurze.

Rozdział trzeci zawiera szczegółowy opis podstawowych cech ECTS.

Kolejny rozdział przedstawia wskazówki dotyczące wdrażania ECTS przez instytucje szkolnictwa wyższego, a w rozdziale piątym opisano, w jaki sposób ECTS może stanowić uzupełnienie narzędzi zapewnienia jakości stosowanych przez instytucje szkolnictwa wyższego. W kolejnych rozdziałach zamieszczono podstawowe dokumenty ECTS, sugestie dotyczące dalszej lektury na tematy związane z ECTS oraz glosariusz terminów stosowanych w niniejszym *Przewodniku dla użytkowników*.

1. ECTS i Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (Proces Boloński)

ECTS jest systemem punktów zaliczeniowych stosowanym w szkołach wyższych Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, który obejmuje wszystkie kraje³ zaangażowane w Proces Boloński⁴. ECTS jest jednym z najważniejszych narzędzi Procesu Bolońskiego⁵. W większości krajów biorących udział w Procesie Bolońskim ECTS wprowadzono do krajowych systemów szkolnictwa wyższego za pomocą odpowiednich aktów prawnych.

Jednym z celów Procesu Bolońskiego jest ustanowienie systemu punktów zaliczeniowych jako właściwego sposobu promowania mobilności studentów.⁶ ECTS przyczynia się również do realizacji wielu innych celów Procesu Bolońskiego:

- Punkty ECTS stanowią podstawowy element Bolońskiej Struktury Kwalifikacji⁷ zgodnej z Europejskimi Ramami Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (EQF)⁸. W Bolońskiej Strukturze Kwalifikacji poziomowi pierwszemu i drugiemu przyporządkowano odpowiedni zakres punktów (patrz rozdział 3.3). Dlatego też punkty ECTS są stosowane w procesie formułowania krajowych ram kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, które mogą uwzględniać bardziej szczegółowe ustalenia dotyczące przyporządkowania liczby punktów.
- ECTS pomaga instytucjom realizować cele związane z zapewnieniem jakości (patrz rozdział 5). W niektórych krajach ECTS stanowi wymóg niezbędny do akredytacji programów studiów wyższych lub kwalifikacji.
- ECTS jest coraz szerzej stosowany przez instytucje na innych kontynentach i tym samym odgrywa ważną rolę w ogólnoświatowym wymiarze Procesu Bolońskiego.

³ W niektórych państwach krajowe lub instytucjonalne systemy punktów zaliczeniowych funkcjonują równoległe z ECTS.

⁴ W Procesie Bolońskim obecnie uczestniczy 46 krajów sygnatariuszy. Aby zapoznać się z pełną listą patrz: <http://www.bologna2009benelux.org>.

⁵ Strona internetowa sekretariatu Procesu Bolońskiego Benelux 2009: <http://www.bologna2009benelux.org>.

⁶ Ibidem.

⁷ Więcej informacji, patrz: <http://www.ond.vlaander-en.be/hogeronderwijs/bologna/documents/QF-EHEA-May2005.pdf>.

⁸ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia Europejskich Ram Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/reco8_en.pdf), 2008. Trzy poziomy zasadnicze Struktury Bolońskiej oraz poziom pośredni dotyczący krótkiego cyklu kształcenia odpowiadają poziomowi piątemu, szóstemu, siódmemu i ósmemu Europejskich Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego.

2. Podstawowe cechy ECTS

ECTS

ECTS to zorientowany na studenta system transferu i akumulacji punktów zaliczeniowych oparty na przejrzystości procesu i efektów kształcenia/uczenia się. Jego celem jest ułatwianie planowania, zdobywania, oceniania, uznawania i walidacji kwalifikacji oraz jednostek edukacyjnych, a także mobilności studentów. ECTS jest szeroko wykorzystywany w szkolnictwie wyższym i może być stosowany w innych formach uczenia się przez całe życie.

Punkty ECTS

Punkty ECTS odzwierciedlają nakład pracy studenta potrzebny do osiągnięcia założonych w programie efektów kształcenia/uczenia się. **Efekty kształcenia/uczenia się** określają, co student powinien wiedzieć, rozumieć i potrafić zrobić po pomyślnym zakończeniu procesu kształcenia. Odnoszą się one do deskryptorów poziomów w krajowych i Europejskich Ramach Kwalifikacji.

Nakład pracy określa czas, jakiego przeciętny student potrzebuje, aby zaliczyć wszystkie zajęcia ujęte w planie i programie studiów (takie jak wykłady, seminaria, projekty, zajęcia praktyczne, samodzielna nauka i egzaminy) i uzyskać założone dla tego programu efekty kształcenia/uczenia się.

60 punktów ECTS odpowiada rocznemu nakładowi pracy przeciętnego studenta studiów stacjonarnych i osiągnięty (w roku akademickim) efektem kształcenia/uczenia się. Przeważnie nakład pracy studenta wynosi od 1500 do 1800 godzin w roku akademickim, co oznacza, że jeden punkt odpowiada 25-30 godzinom pracy.

Stosowanie punktów ECTS

Punkty są przypisywane do pełnego programu studiów, a także do poszczególnych jego komponentów (takich jak moduł, przedmiot, praca dyplomowa, praktyka zawodowa i ćwiczenia w laboratorium). Liczba punktów przypisywana jest każdemu komponentowi w zależności od jego wagi wyrażonej w kategoriach nakładu pracy potrzebnego do osiągnięcia w warunkach kształcenia formalnego założonych dla tego komponentu efektów kształcenia/uczenia się.

Punkty są przyznawane poszczególnym studentom (studiów stacjonarnych i niestacjonarnych) po zaliczeniu zajęć ujętych w formalnym programie studiów lub pojedynczego komponentu programu kształcenia oraz po uzyskaniu pozytywnej oceny osiągniętych efektów kształcenia/

uczenia się. Punkty mogą być gromadzone (akumulacja) w celu uzyskania kwalifikacji lub dyplomu, zgodnie z decyzją danej instytucji przyznającej tytuły lub stopnie naukowe. Jeżeli student osiągnął efekty kształcenia/uczenia się w innych ramach czasowych lub warunkach kształcenia (formalnych, nieformalnych, incydentalnych), to przypisane im punkty mogą zostać uznane po przeprowadzeniu oceniania, walidacji lub zatwierdzeniu tych efektów kształcenia/uczenia się.

Punkty przyznane w jednym programie mogą zostać przeniesione do innego programu (transfer) oferowanego przez tę samą lub inną instytucję. Transfer punktów może nastąpić tylko wtedy, kiedy instytucja przyznająca tytuły lub stopnie naukowe uzna te punkty i związane z nimi efekty kształcenia/uczenia się. Instytucje partnerskie powinny z wyprzedzeniem uzgodnić uznawanie okresów studiów zrealizowanych za granicą.

Transfer i akumulację punktów ułatwia stosowanie podstawowych dokumentów ECTS (*Katalogu przedmiotów, Formularza zgłoszeniowego studenta, Porozumienia o programie zajęć i Wykazu zaliczeń*), a także *Suplementu do dyplomu*.

3. Opis podstawowych cech ECTS

Rozdział *Podstawowe cechy ECTS* przedstawiał zwięzły opis Europejskiego Systemu Transferu i Akumulacji Punktów. Niniejszy rozdział przedstawia bardziej szczegółowe omówienie koncepcji ECTS oraz jego funkcje. Pokazuje również, w jaki sposób koncepcja ta i funkcje oddziałują na siebie i uzupełniają się, tak aby umożliwić realizację podstawowych zadań ECTS, którymi są akumulacja i transfer (szerzej omówione w rozdziale 4).

3.1. ECTS jako system transferu i akumulacji punktów zorientowany na studenta

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS*:

ECTS jest systemem zorientowanym na studenta

ECTS jest systemem zorientowanym na studenta, ponieważ podczas projektowania i realizacji programu studiów umożliwia instytucjom przeniesienie nacisku z podejścia zorientowanego na nauczyciela na podejście, które uwzględnia potrzeby i oczekiwania studentów. W przypadku tradycyjnej postawy skierowanej ku nauczycielowi, wymogi związane z danym przedmiotem, wiedza i proces kształcenia uważane są za główne elementy programów kształcenia. Kształcenie ukierunkowane na studenta sprawia, że uczenie się staje się kluczowe przy opracowywaniu i realizacji programów studiów, co daje studentom większą swobodę w wyborze treści, trybu, tempa i miejsca uczenia się.

Przy podejściu zorientowanym na studentów instytucje mają za zadanie wspierać ich w tworzeniu własnych ścieżek kształcenia oraz pomagać im w rozwoju indywidualnego stylu uczenia się i zdobywania doświadczeń związanych z kształceniem.

Poprzez wykorzystanie efektów kształcenia/uczenia się i nakładu pracy studenta na etapie opracowywania i realizacji programu studiów, ECTS sprawia, że student znajduje się w centrum procesu kształcenia. Przydzielenie punktów poszczególnym komponentom edukacyjnym ułatwia tworzenie elastycznych ścieżek kształcenia. Ponadto ECTS w połączeniu z ramami kwalifikacji opartymi na efektach kształcenia/uczenia się:

- zbliża programy kształcenia do wymogów rynku pracy dzięki zastosowaniu efektów kształcenia/uczenia się i pozwala na podejmowanie świadomych wyborów przez studentów;
- zapewnia większy dostęp do uczenia się przez całe życie dzięki elastyczniejszej ofercie programowej i umożliwieniu uznawania wcześniejszych osiągnięć;

- ułatwia mobilność w obrębie instytucji lub kraju pomiędzy różnymi instytucjami, państwami oraz sektorami edukacji i środowiskami uczenia się (np. pomiędzy kształceniem formalnym, nieformalnym i incydentalnym).

3.2. ECTS i efekty kształcenia/uczenia się

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS:*

Efekty kształcenia/uczenia się określają, co student powinien wiedzieć, rozumieć i potrafić zrobić po pomyślnym zakończeniu procesu kształcenia.

Efekty kształcenia/uczenia się to możliwe do zweryfikowania opisy określające, co student, który zdobył określoną kwalifikację, lub ukończył dany program studiów lub jego komponenty powinien wiedzieć, rozumieć i umieć zrobić. Jako takie podkreślają one związek pomiędzy nauczaniem, uczeniem się i ocenianiem.

Efekty kształcenia/uczenia się zwykle opisywane są za pomocą czasowników w stronie czynnej wyrażających wiedzę, rozumienie, zastosowanie, analizę, syntezę, ocenę, itd.⁹

Dzięki zwróceniu uwagi na efekty kształcenia/uczenia się cele programów studiów stają się bardziej czytelne i zrozumiałe dla studentów, pracodawców i innych zainteresowanych grup. Umożliwiają również porównanie kwalifikacji i ułatwiają uznawanie osiągnięć.

W ECTS sformułowanie efektów kształcenia/uczenia się stanowi podstawę dla oceny nakładu pracy i tym samym dla przyznania określonej liczby punktów. Gdy osoby odpowiedzialne za opracowanie programów kształcenia ustalą profil kwalifikacji i oczekiwane efekty kształcenia/uczenia się dla danego programu i jego komponentów, punkty ECTS pomogą im w realistyczny sposób oszacować niezbędny do ich opanowania nakład pracy i w rozsądny sposób wybrać strategie uczenia się, kształcenia i oceniania. Zainteresowane strony, takie jak studenci i pracodawcy, mogą się przyczynić do odpowiedniego sformułowania efektów kształcenia/uczenia się.

Przed przyznaniem punktów ECTS studentowi należy ocenić, czy efekty kształcenia/uczenia się zostały opanowane. Dlatego opisowi efektów kształcenia/uczenia się dla określonych komponentów programu powinny zawsze towarzyszyć czytelne i stosowne kryteria przyznawania punktów, co pozwoli na stwierdzenie, czy student zdobył wymaganą wiedzę, rozumienie i kompetencje.

⁹ Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005) *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*, str. 38, http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf.

Możliwe jest zastosowanie dwóch podejść: efekty kształcenia/uczenia się mogą przybrać formę opisów wymagań progowych (przedstawiać minimalne wymogi uprawniające do otrzymania zaliczenia) lub zostać sporządzone w formie punktów odniesienia opisujących typowe (średnie) osiągnięcia (przedstawiające oczekiwany poziom osiągnięć studentów). W każdym przypadku opis efektów kształcenia/uczenia się musi wyraźnie określać, która definicja ma zastosowanie.

Zastosowanie podejścia opartego na efektach kształcenia/uczenia się umożliwi również przeprowadzenie oceny, przyznanie punktów i tym samym uznanie wiedzy, umiejętności i kompetencji zdobytych w kontekstach innych niż formalne szkolnictwo wyższe (kształcenie nieformalne lub incydentalne), w celu przyznania kwalifikacji (patrz punkt 4.5).

Schemat 1 – „Efekty kształcenia/uczenia się” i „kompetencje” zgodnie z definicjami w kontekście Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego:

W Europie stosowanych jest wiele różnych terminów odnoszących się do „efektów kształcenia/uczenia się” i „kompetencji”. Mają one różne zabarwienia znaczeniowe w zależności od ich kontekstu. Jednak we wszystkich przypadkach są związane z tym, co student będzie **wiedział, rozumiał i umiał zrobić** po ukończeniu procesu kształcenia. Ich szerokie zastosowanie stanowi część zmiany paradygmatu na taki, który stawia studenta w centrum procesu kształcenia w szkolnictwie wyższym. Podejście to stanowi podstawę dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, Procesu Bolońskiego i ECTS.

1. W Ramach Kwalifikacji dla EOSW (Bolońska Struktura Kwalifikacji) efekty kształcenia/uczenia się (z uwzględnieniem kompetencji) postrzegane są jako ogólne rezultaty uczenia się. Struktura opiera się na Deskryptorach Dublińskich opracowanych przez Inicjatywę na Rzecz Jakości (Joint Quality Initiative). Deskryptory to generyczne stwierdzenia określające typowe oczekiwania lub poziomy kompetencji odnoszące się do osiągnięć i umiejętności związanych z trzema stopniami kształcenia w strukturze bolońskiej. Termin „kompetencje” stosowany jest w tym przypadku w szerokim znaczeniu, co pozwala na stopniowanie osiągnięć lub umiejętności (http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf).

2. Natomiast w Europejskich Ramach Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie rozróżnia się terminy, takie jak „wiedza”, „umiejętności” i „kompetencje”. Stosuje się następującą definicję: *kompetencja to udowodniona umiejętność zastosowania wiedzy, umiejętności, zdolności, jak również umiejętności interpersonalnych i (lub) metodologicznych w środowisku pracy czy nauki oraz w rozwoju osobistym i zawodowym. W kontekście Europejskich Ram Kwalifikacji kompetencje opisywane są w kategoriach odpowiedzialności i autonomii. W takim przypadku termin kompetencje stosowany jest w ograniczonym zakresie, jako umiejętność zastosowania wiedzy w praktyce* (http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/rec08_en.pdf).

3. Projekt Tuning (Tuning Educational Structures in Europe – Harmonizacja Struktur Kształcenia w Europie) przeprowadza rozróżnienie pomiędzy efektami kształcenia/uczenia się a kompetencjami w celu oddzielenia ról, jakie poszczególne grupy, tj. nauczyciele akademicki i studenci czy słuchacze, odgrywają w procesie kształcenia. W projekcie Tuning kompetencje stanowią dynamiczne połączenie wiedzy, rozumienia, umiejętności, zdolności i postaw. Dzieli się na dwie kategorie: kompetencje przedmiotowe (dziedzinowe) i generyczne. Rozwój kompetencji jest celem procesu i programu kształcenia. Według projektu Tuning efekty kształcenia /uczenia się oznaczają poziom kompetencji nabytych przez osobę uczącą się. Efekty kształcenia/uczenia się formułowane są przez nauczycieli akademickich, możliwie przy udziale przedstawicieli studentów, na podstawie informacji od uczestników procesu kształcenia i tych uzyskanych od pozostałych zainteresowanych stron (<http://tuning.unideusto.org/tuningeu> lub <http://www.rug.nl/let/tuningeu>).

3.3. ECTS, poziomy i deskryptory poziomu

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS:*

Efekty kształcenia/uczenia się odnoszą się do deskryptorów poziomów w krajowych i Europejskich Ramach Kwalifikacji.

Europejskie i krajowe ramy kwalifikacji opierają się na uzgodnionych deskryptorach poziomu, a efekty kształcenia/uczenia się i punkty są z nimi powiązane. Struktura Bolońska obejmuje uzgodnione deskryptory stopni kształcenia oraz efekty kształcenia/uczenia się i zakresy punktowe. Bolońskie deskryptory stopni kształcenia zwane są Deskryptorami Dublińskimi¹⁰ :

*Deskryptory Dublińskie „określają w sposób generyczny typowe zakładane osiągnięcia i umiejętności przypisane kwalifikacjom, które oznaczają zakończenie każdego bolońskiego stopnia kształcenia. Nie mają one charakteru normatywnego, nie wyznaczają progowych czy minimalnych wymagań i nie stanowią wyczerpującej listy; można je uzupełnić lub zastąpić podobnymi lub równoważnymi wyróżnikami. Deskryptory mają definiować charakter całej kwalifikacji.”*¹¹

¹⁰ Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005) *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*, str. 10, http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf

¹¹ Ibidem, str. 65.

Więcej informacji na temat Deskryptorów Dublińskich, znajduje się w źródłach umieszczonych w bibliografii.

Pierwszym dwóm stopniom w bolońskim modelu studiów przypisano następujący zakres punktów ECTS:¹²

- kwalifikacji uzyskanej po zakończeniu studiów pierwszego stopnia zwykle odpowiada 180-240 punktów ECTS;
- kwalifikacji uzyskanej po zakończeniu studiów drugiego stopnia zwykle odpowiada 90-120 punktów ECTS, przy czym niezbędne minimum w przypadku studiów drugiego stopnia to 60 punktów ECTS.

Taka liczba punktów jest zgodna z głównym założeniem ECTS, że 60 punktów odpowiada nakładowi pracy wymaganemu w typowym roku akademickim¹³ na studiach stacjonarnych. Zasada ta ma zastosowanie we wszystkich programach studiów wyższych, bez względu na ich stopień. Krajowe ramy kwalifikacji mogą uwzględniać różne poziomy studiów (lub pośrednie kwalifikacje) w ramach trzech stopni studiów (np. krótki cykl studiów w ramach studiów pierwszego stopnia). Taki podział umożliwia instytucjom zaplanowanie programu studiów i regulowanie progresji w ramach danej kwalifikacji.

Punkty są zawsze opisane w kategoriach poziomu, na jakim są one przyznawane, w oparciu o poziom efektów kształcenia/uczenia się danego programu lub komponentu edukacyjnego. Tylko punkty przyznane na danym poziomie podlegają akumulacji i pozwalają na uzyskanie danej kwalifikacji. Odpowiedni poziom określony jest w krajowych lub instytucjonalnych zasadach zdobywania kwalifikacji (patrz również punkt 4.3).

3.4. Punkty ECTS i nakład pracy

Cytat z dokumentu Podstawowe cechy ECTS:

Nakład pracy określa czas, jakiego przeciętny student potrzebuje, aby zaliczyć wszystkie zajęcia ujęte w planie i programie studiów (takie jak wykłady, seminaria, projekty, zajęcia praktyczne, samodzielna nauka i egzaminy) i uzyskać założone dla tego programu efekty kształcenia/uczenia się.

¹² Obserwuje się brak zgody co do przydatności punktów zaliczeniowych na studiach trzeciego stopnia, lecz technicznie możliwe jest przypisanie określonej liczby punktów studiom każdego stopnia.

¹³ W większości przypadków nakład pracy studenta waha się od 1500 do 1800 godzin w roku akademickim, co oznacza, że jeden punkt odpowiada 25-30 godzinom pracy (patrz załącznik 5).

Przed oszacowaniem nakładu pracy związanego z danym programem lub komponentem studiów niezbędne jest określenie efektów kształcenia/uczenia się. Takie efekty kształcenia/uczenia się stanowią podstawę do wyboru odpowiednich dla nich form kształcenia i oceny nakładu pracy koniecznego do ich osiągnięcia.

Szacowanie nakładu pracy nie może opierać się jedynie na godzinach kontaktowych (tj. na zajęciach realizowanych przez studentów z udziałem nauczycieli). Należy uwzględnić wszystkie formy kształcenia wymagane do osiągnięcia określonych efektów kształcenia/uczenia się, z uwzględnieniem czasu poświęconego na samodzielną pracę, obowiązkowe praktyki, przygotowanie do oceny i czasu wymaganego do przeprowadzenia oceny. Innymi słowy, taka sama liczba godzin kontaktowych może być przewidziana dla przeprowadzenia seminarium i wykładu, lecz jedno zajęcie mogą wymagać dużo większego nakładu pracy niż drugie ze względu na różny zakres samodzielnej pracy wykonanej przez studentów w ramach przygotowań do zajęć zorganizowanych.

Ocena nakładu pracy powinna regularnie podlegać weryfikacji na podstawie wyników monitorowania i informacji zwrotnych od studentów.

4. Wdrażanie ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego

Rozdział ten zawiera wskazówki i przykłady dla instytucji szkolnictwa wyższego dotyczące głównych kroków, jakie należy podjąć przy wdrażaniu ECTS. Ma na celu pokazanie, w jaki sposób najlepiej stosować ECTS, aby uzyskać maksymalną wartość dodaną dla osób uczących się.

4.1. Przypisywanie punktów ECTS

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS:*

Punkty są przypisywane do pełnego programu studiów, a także do poszczególnych jego komponentów (takich jak moduł, przedmiot, praca dyplomowa, praktyka zawodowa i ćwiczenia w laboratorium).

Przypisywanie punktów ECTS to proces polegający na przydzieleniu liczby punktów zaliczeniowych kwalifikacjom/programom bądź komponentom edukacyjnym. Punkty ECTS są przyporządkowywane na podstawie średniego nakładu pracy potrzebnego do osiągnięcia wymaganych efektów kształcenia/uczenia się.

Liczba punktów przyporządkowana pełnej kwalifikacji lub programowi zależy od przepisów obowiązujących w danym kraju lub instytucji oraz odpowiadającemu im stopniowi Struktury Bolońskiej (patrz punkt 3.3).

Jedna z podstawowych cech ECTS przewiduje, iż 60 punktów odpowiada nakładowi pracy w pełnym roku akademickim, zatem jednemu semestrowi przypisuje się na ogół 30 punktów ECTS, a trymestrowi 20 punktów. Kwalifikacjom nadawanym po ukończeniu programów studiów trwających pełne trzy lata akademickie przyporządkowuje się 180 punktów ECTS.

Każdy rok akademicki, semestr lub trymestr podzielony jest na komponenty edukacyjne. Komponent edukacyjny to formalnie wyodrębniona, oparta na efektach kształcenia/uczenia się, część procesu kształcenia, taka jak przedmiot, moduł, seminarium czy praktyka zawodowa. Z każdym komponentem związany jest spójny i sprecyzowany zbiór efektów kształcenia/uczenia się, odpowiednie kryteria oceny oraz określony nakład pracy i odpowiednia liczba punktów ECTS.

4.1.1 Przyporządkowanie punktów zaliczeniowych komponentom edukacyjnym

Przyporządkowywanie punktów ECTS poszczególnym komponentom edukacyjnym odbywa się w ramach tworzenia programów studiów. Czynić to należy w odniesieniu do krajowych ram kwalifikacji, deskryptorów poziomu i deskryptorów kwalifikacji. Na ogół jest to zadanie instytucji szkolnictwa wyższego i nauczycieli akademickich, jednakże w niektórych przypadkach mogą o tym decydować organy zewnętrzne.

Przed przyporządkowaniem punktów poszczególnym komponentom należy uzgodnić profil danego programu studiów i powiązanych z nim efektów kształcenia/uczenia się. Przez pojęcie „profilu” rozumie się opis programu, w odniesieniu do jego głównych cech i konkretnych celów. Dobrą praktyką jest definiowanie takiego profilu po konsultacjach z głównymi zainteresowanymi stronami.¹⁴

Po określeniu profilu kwalifikacji nauczyciele akademicy opracowują program studiów poprzez zdefiniowanie efektów kształcenia/uczenia się i przypisanie punktów zaliczeniowych poszczególnym komponentom programu. Przyporządkowanie punktów komponentom edukacyjnym odbywa się na podstawie ich wagi określonej na podstawie nakładu pracy wymaganego do tego, aby studenci osiągnęli określone efekty kształcenia/uczenia się w kontekście formalnego systemu kształcenia.

Istnieje kilka metod przyporządkowywania punktów. Wybór metody zależy od poszczególnych instytucji. Przedstawione poniżej alternatywne rozwiązania ilustrują dwa różne podejścia do przypisywania punktów:

1) Pracownicy dydaktyczni określają efekty kształcenia/uczenia się dla każdego z komponentów programu, opisują zajęcia i szacują typowy nakład pracy potrzebny do realizacji tych zajęć. Propozycje są zbierane, analizowane i syntetyzowane, a szacowany nakład pracy zostaje wyrażony za pomocą punktów zaliczeniowych.

Przy zastosowaniu tej metody wszyscy pracownicy dydaktyczni są zaangażowani w proces przyporządkowywania punktów. Mogą oni zgłaszać swoje propozycje w odniesieniu do efektów kształcenia/uczenia się i szacować nakład pracy wymagany do ich osiągnięcia. Określiwszy priorytety w dyskusji mogą oni podjąć ostateczną decyzję pamiętając o liczbie dysponowanych punktów (60 na rok). W wyniku takiego postępowania każdemu z komponentów programu studiów może być przyznana inna liczba punktów (np. 3, 5, 8).

¹⁴ Eksperti w danej dziedzinie, partnerzy społeczni, przedstawiciele rynku pracy, przedstawiciele studentów itd. Patrz przykłady w Projekcie Tuning: <http://unideusto.org/tuning/> lub <http://www.rug.nl/let/tuningeu>

Stosując to podejście instytucje dają osobom tworzącym poszczególne komponenty maksymalną swobodę w formułowaniu efektów kształcenia/uczenia się i określaniu związanego z nimi nakładu pracy. Z drugiej strony, komponenty różnej wielkości mogą być przyczyną problemów w przypadku programów studiów wielokierunkowych, międzykierunkowych lub prowadzonych wspólnie przez różne instytucje szkolnictwa wyższego, czy też studiów odbywanych częściowo za granicą w ramach programów mobilnościowych.

- 2) Alternatywnie, uczelnia bądź wydział mogą od samego początku zdecydować się na standaryzację wielkości komponentów edukacyjnych, przypisując każdemu z nich taką samą liczbę punktów (np. 5) lub jej wielokrotność (np. 5, 10, 15) określając z góry liczbę punktów przyporządkowaną do każdego z komponentów. W takim przypadku poszczególne przedmioty nazywane są „modułami”.

W ramach takiej z góry określonej struktury, pracownicy dydaktyczni określają odpowiednie i możliwe do osiągnięcia efekty kształcenia/uczenia się oraz opisują formy kształcenia na podstawie standardowej wielkości komponentów. Przewidywany nakład pracy musi być zgodny z liczbą punktów przyporządkowanych danemu komponentowi.

Poprzez standaryzację wielkości komponentów uczelnie zapewniają bardziej elastyczne, wielokierunkowe i międzykierunkowe ścieżki realizacji programów kształcenia. Z drugiej jednak strony, wyznaczenie efektów kształcenia/uczenia się w ramach komponentu jest bardziej ograniczone poprzez z góry określoną liczbę punktów zaliczeniowych, które wyrażają zdefiniowany a priori nakład pracy dla każdego komponentu.

Zaleca się, aby w każdym z opisanych powyżej przypadków komponenty nie były za małe, by uniknąć rozdrobnienia programu. Zaleca się również, aby komponenty nie były zbyt duże, gdyż może to utrudniać studia interdyscyplinarne i ograniczać wybór dostępny na danym kierunku studiów. Bardzo duże komponenty stanowią źródło problemów na każdym poziomie (instytucjonalnym, krajowym i międzynarodowym) dla studentów odbywających część studiów za granicą.

Niezależnie od stosowanej metody przyporządkowania punktów zaliczeniowych, głównym czynnikiem przesądzającym o liczbie punktów jest szacowany nakład pracy potrzebny do osiągnięcia oczekiwanych efektów kształcenia/uczenia się. Nie można stosować samej liczby godzin kontaktowych jako podstawy dla przyporządkowywania punktów, ponieważ są one tylko jednym z elementów nakładu pracy studentów. Prawidłowe przypisanie punktów zaliczeniowych powinno stanowić część wewnętrznego i zewnętrznego systemu zapewniania jakości przez instytucje szkolnictwa wyższego.

4.1.2 Szacowanie nakładu pracy w ECTS

Przy szacowaniu nakładu pracy studentów uczelnie muszą uwzględnić całkowity czas potrzebny do tego, aby studenci osiągnęli zakładane efekty kształcenia/uczenia się. Formy zajęć/kształcenia mogą być różne w różnych krajach i uczelniach oraz w obrębie różnych dziedzin/kierunków kształcenia, jednakże na ogół szacowany nakład pracy będzie wynikał z sumy:

- godzin kontaktowych dla danego komponentu edukacyjnego (liczba godzin kontaktowych na tydzień x liczba tygodni);
- czasu poświęconego na pracę indywidualną i grupową potrzebnego do pomyślnego zaliczenia komponentu (tj. wcześniejsze przygotowanie i uzupełnianie notatek po uczestnictwie w wykładzie, seminarium lub laboratorium; zebranie i wybór odpowiednich materiałów; wymagane powtórzenie materiału, przestudiowanie materiałów dydaktycznych; pisanie prac/projektów/prac dyplomowych; zajęcia praktyczne, np. w laboratorium);
- czasu wymaganego do przygotowania się do i uczestniczenia w procesie oceniania (np. egzaminach);
- czasu wymaganego do odbycia obowiązkowej(-ych) praktyki(praktyk) (patrz punkt 4.1.3).

Inne czynniki, które należy uwzględnić przy szacowaniu nakładu pracy studenta w ramach poszczególnych zajęć to np. poziom studentów, dla których opracowano program (lub jego komponenty), w momencie rozpoczęcia studiów (danych zajęć)¹⁵, metoda nauczania i uczenia się oraz środowisko uczenia się (np. seminaria dla małych grup studentów lub wykłady dla dużej liczby studentów), a także dostępna baza dydaktyczna (np. laboratorium językowe, sala multimedialna).

Należy pamiętać, iż nakład pracy stanowi szacunek średniego czasu poświęconego przez studentów na osiągnięcie oczekiwanych efektów kształcenia/uczenia się, zatem rzeczywisty czas poświęcony na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia/uczenia się przez poszczególnych studentów może się od niego różnić. Studenci są różni: jedni mogą czynić postępy szybciej, a inni wolniej.

¹⁵ Poprzez poziom studentów (...) w momencie rozpoczęcia studiów rozumie się poziom efektów uczenia się, który studenci powinni reprezentować w momencie rozpoczęcia studiów.

4.1.3. Punkty ECTS i praktyki zawodowe

Jeżeli do ukończenia programu (lub komponentu) wymagana jest praktyka zawodowa lub staż, to osiągnięcia podczas nich zdobyte składają się na efekty kształcenia/uczenia się oraz nakład pracy studenta i wymagają przyznania punktów zaliczeniowych. W takim przypadku liczba punktów przyporządkowana praktyce zawodowej powinna być uwzględniona w ogólnej liczbie punktów dla danego roku akademickiego.

Schemat 2 – Przykładowe prawidłowe rozwiązania dotyczące efektów kształcenia/uczenia się i przyporządkowania punktów praktykom zawodowym¹⁶

Poniższe uważa się za poprawne podejście odnoszące się do efektów kształcenia/uczenia się i przyporządkowania punktów zaliczeniowych praktykom zawodowym:

- *Porozumienie o programie praktyki* (podpisane przez uczelnię, studenta i pracodawcę) powinno wyszczególniać efekty kształcenia/uczenia się, które mają być osiągnięte;
- należy określić jasne procedury oceny efektów kształcenia/uczenia się osiągniętych podczas praktyki zawodowej i przyznawania punktów zaliczeniowych;
- rola uczelni, studentów i pracodawców w procesie zarówno formułowania jak i oceny efektów kształcenia/uczenia się powinna być precyzyjnie określona;
- należy zadbać o przeszkolenie pracowników dydaktycznych uczelni wyższych w zakresie nadzorowania i kierowania praktykami zawodowymi;
- jeżeli praktyka zawodowa jest wymagana dla uzyskania danej kwalifikacji, to powinna być włączona do programu i planu studiów.

Podobnie jak w przypadku każdego innego komponentu edukacyjnego, pracownicy dydaktyczni powinni określić efekty kształcenia/uczenia się, które mają być osiągnięte w wyniku realizacji praktyk na etapie opracowywania programu nauczania. Efektem tym powinny towarzyszyć odpowiednie metody i kryteria oceny. Ważne jest, aby metody oceny były zgodne z charakterem praktyk (np. hospicje i ocena dokonana przez opiekuna lub przygotowanie raportu przez studenta).

¹⁶ Tuning Dissemination Conference: Student Workload and Learning Outcomes: Key Components for (Re)designing Degree Programmes, Key Questions, Debates and Conclusions of Workshops (21-22.04.08 Bruksela, Belgia) patrz: www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php?option=com_docman&task=docclick&Itemid=59&bid=92limitstart=o&limit=5

Tak jak w przypadku każdego innego komponentu edukacyjnego, punkty zaliczeniowe za praktyki zawodowe przyznawane są wyłącznie wtedy, gdy efekty kształcenia/uczenia się zostały osiągnięte, a następnie ocenione.

Jeżeli praktyka zawodowa stanowi część zorganizowanego wyjazdu za granicę w ramach programu mobilności (np. praktyki w ramach programu Erasmus), *Porozumienie o programie praktyki* (patrz podstawowe dokumenty ECTS w rozdziale 6) powinno wskazywać liczbę punktów zaliczeniowych, jakie zostaną przyznane, jeżeli zakładane efekty kształcenia/uczenia się zostaną osiągnięte.

Jeśli w trakcie formalnego procesu kształcenia realizowane są praktyki, które nie są wymagane przez program studiów, to zaleca się również określenie dla nich efektów kształcenia/uczenia się i nakładu pracy w *Porozumieniu o programie zajęć*. Efekty kształcenia/uczenia się osiągane w wyniku nieobowiązkowych praktyk zawodowych powinny również zostać udokumentowane np. w *Wykazie zaliczeń studenta*, *Suplemencie do dyplomu* (patrz podstawowe dokumenty ECTS w rozdziale 6) lub dokumencie Europass-Mobilność. Mogą one również zostać uznane poprzez przyznanie odpowiadających im punktów ECTS, które są w takim przypadku punktami dodatkowymi do standardowej liczby 60 punktów ECTS przyznawanych za rok akademicki.

4.1.4. Monitorowanie przypisywania punktów zaliczeniowych

Przypisanie punktów zaliczeniowych nowemu programowi lub komponentowi powinno zostać zatwierdzone zgodnie z zasadami obowiązującymi w danym kraju bądź uczelni. Podczas realizacji programu należy regularnie monitorować przyporządkowywanie punktów, aby ustalić, czy oszacowany nakład pracy jest realistyczny. Zarówno zatwierdzenie jak i monitorowanie przyporządkowywania punktów (podobnie jak wszelkie inne aspekty systemu przyznawania punktów) powinny stanowić część wewnątrzuczelnianych procedur zapewniania jakości.

Monitorowanie może odbywać się na różne sposoby. Niezależnie od zastosowanej metody, informacje zwrotne od studentów i nauczycieli powinny stanowić zasadniczy element weryfikacji i rewidowania przyporządkowania punktów. Dane dotyczące terminowości ukończenia studiów i uzyskanych przez studentów wyników studiów oraz ocen z poszczególnych przedmiotów składających się na program studiów również stanowią część procedury monitorowania prawidłowości przypisania punktów.

Ważnym jest, aby studenci i nauczyciele zostali poinformowani o celu monitorowania i sposobie jego przeprowadzenia, co zapewni wysoki wskaźnik udziału studentów w badaniach oraz precyzję odpowiedzi.

Jeżeli badanie przyporządkowania punktów ujawni rozbieżności pomiędzy oczekiwanym nakładem pracy a rzeczywistym czasem poświęconym przez większość studentów na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia/uczenia się, to konieczne będzie zrewidowanie nakładu pracy i efektów kształcenia/uczenia się, bądź metod uczenia się i nauczania. Rewizji tej nie należy dokonywać w trakcie danego roku akademickiego, lecz w latach kolejnych.

4.2. Przyznawanie punktów ECTS

Studentom przyznaje się punkty ECTS wyłącznie wtedy, gdy procedura oceniania (pomiar dydaktyczny) wykaże, że osiągnęli oni wymagane efekty kształcenia/uczenia się dla danego komponentu programu lub danej kwalifikacji. Punkty są przyznawane przez upoważnione instytucje. Jeżeli wymagane efekty kształcenia/uczenia się są osiągnięte w warunkach kształcenia nieformalnego lub incydentalnego, to przyznaje się taką samą liczbę punktów, jaka przewidziana jest w programie kształcenia realizowanego w środowisku formalnym, po przeprowadzeniu pomiaru dydaktycznego deklarowanych efektów. Aby dokonać walidacji kształcenia nieformalnego lub incydentalnego, uczelnie wyższe mogą wprowadzić inne formy pomiaru dydaktycznego niż te stosowane do oceniania studentów uczestniczących w formalnych programach kształcenia (patrz punkt 4.5). W każdym przypadku metody pomiaru osiągnięć muszą być upublicznione.

Przyznanie punktów potwierdza, że dany student spełnił wymogi związane z zaliczeniem konkretnego komponentu. Liczba punktów przyznana studentowi jest taka sama, jak liczba przyporządkowana do danego komponentu. Jeżeli student otrzyma ocenę umożliwiającą zaliczenie, to otrzymuje pełną liczbę punktów. Liczby punktów nie dostosowuje się nigdy do wystawionej studentowi oceny za zaliczenie danego przedmiotu. Punkty ECTS nie wyrażają tego, jak dobrze student poradził sobie ze spełnieniem wymagań związanych z przyznaniem punktów zaliczeniowych. Jakość osiągnięć studenta wyrażana jest za pomocą uczelnianego lub krajowego systemu ocen.

Niektóre przepisy krajowe lub uczelniane przewidują procedury odstępstwa od wymogu ponownego zaliczenia¹⁷ lub procedury kompensacyjne. W takich przypadkach szczegóły postępowania powinny zostać jasno określone.

¹⁷ Odstępstwo od wymogu ponownego zaliczenia ma miejsce wówczas, gdy komisja egzaminacyjna zwalnia studenta od ponownej oceny w przypadku niezaliczenia, pod warunkiem jednak, że pozostałe powiązane komponenty zostały zaliczone na wystarczająco wysoką ocenę.

Poszczególnym studentom może zostać przyznane mniej lub więcej niż 60 punktów ECTS w roku akademickim, jeżeli zaliczą mniej lub więcej komponentów edukacyjnych przewidzianych w programie kształcenia.

4.3. Akumulacja punktów ECTS i progresja

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS:*

Punkty mogą być gromadzone (akumulacja) w celu uzyskania kwalifikacji lub dyplomu, zgodnie z decyzją danej instytucji przyznającej tytuły lub stopnie naukowe.

Na poziomie europejskim Bolońska Struktura Kwalifikacji określa zakresy punktów, jakie student musi zgromadzić, aby otrzymać kwalifikację odpowiadającą pierwszemu i drugiemu stopniowi (patrz punkt 3.3). Zakresy punktów w krajowych ramach kwalifikacji są zgodne z bolońskimi zakresami punktów, chociaż te pierwsze mogą być bardziej normatywne i szczegółowo rozpisane.

Na poziomie krajowym bądź instytucjonalnym zasady zdobywania kwalifikacji lub wymagania programowe umożliwiają progresję studentów w ramach danego stopnia w celu zdobycia określonej kwalifikacji. Zasady te określają, ile punktów może być zgromadzonych, za jakie efekty kształcenia/uczenia się, na jakim poziomie i w jaki sposób. Zasady uzyskiwania kwalifikacji mogą być wyrażane w formie liczby punktów lub zakresów punktów wymaganych na różnych etapach programu studiów (np. minimalna liczba punktów wymagana do przejścia z jednego roku akademickiego czy semestru na następny). Mogą one być również sformułowane jako szczegółowe zasady dotyczące tego, które komponenty muszą i (lub) mogą być zaliczone, na jakim etapie i na jakim poziomie (np. przedmioty obowiązkowe, przedmioty fakultatywne i wymagania wstępne). Zasady takie mogą stanowić połączenie powyższych reguł.

Zasady uzyskiwania kwalifikacji uwzględniają również zapisy w Krajowych Ramach Kwalifikacji określające liczbę punktów, które należy zdobyć na poszczególnych poziomach. Niektóre ramy kwalifikacji są również ramami punktowymi, co oznacza, że określają one liczbę punktów przypadających na rodzaj kwalifikacji (np. tytuł/dyplom po ukończeniu studiów drugiego stopnia). Takie ramy punktowe wyznaczają liczbę punktów przyznawanych po osiągnięciu wymaganych efektów kształcenia/uczenia się. Zasady zdobywania kwalifikacji określają progresję studentów w ramach danej ścieżki edukacyjnej, tak aby mogli oni stopniowo osiągnąć tę ustaloną liczbę punktów.

Zakumulowane przez studentów punkty zapisywane są w oficjalnym uczelnianym Wykazie zaliczeń. Wykaz zaliczeń dokumentuje i potwierdza osiągnięcia studentów na każdym z etapów ścieżki kształcenia.

4.4. Transfer punktów w systemie ECTS

Cytat z dokumentu Podstawowe cechy ECTS:

Punkty przyznane w jednym programie mogą zostać przeniesione do innego programu (transfer) oferowanego przez tę samą lub inną instytucję. Transfer punktów może nastąpić tylko wtedy, kiedy instytucja przyznająca tytuły lub stopnie naukowe uzna te punkty i związane z nimi efekty kształcenia/uczenia się. Instytucje partnerskie powinny z wyprzedzeniem uzgodnić uznawanie okresów studiów zrealizowanych za granicą.

Prawidłowy transfer punktów zaliczeniowych związany jest z uznawaniem punktów przez instytucje szkolnictwa wyższego. Uznawanie punktów to proces, poprzez który instytucja potwierdza, że pewne efekty kształcenia/uczenia się osiągnięte i ocenione w innej instytucji spełniają określone wymogi jednego z programów przez nią samą prowadzonych. Biorąc pod uwagę różnorodność programów i instytucji szkolnictwa wyższego, mało prawdopodobnym jest, by punkty i efekty kształcenia/uczenia się były identyczne dla pojedynczego komponentu edukacyjnego w różnych programach. Dlatego też zaleca się stosowanie elastycznego podejścia do uznawania punktów otrzymanych w innej instytucji. Należy raczej dążyć do sprawiedliwego i rozsądnego uznawania aniżeli do idealnej równoważności. Wspomniane sprawiedliwe uznawanie powinno bardziej opierać się na efektach kształcenia/uczenia się, tj. na tym, co dana osoba wie i potrafi zrobić, niż na procedurach formalnych, które prowadzą do uzyskania danej kwalifikacji lub ukończenia komponentu na nią składającego.¹⁸ Proces uznawania powinien być przejrzysty.

Zalecenie w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą¹⁹ przyjęte przez Komitet Konwencji Lizbońskiej stwierdza, że:

Wykształcenie uzyskane za granicą należy uznać, chyba że można wskazać zasadniczą różnicę między wykształceniem, które jest przedmiotem wniosku o uznanie, a odpowiadającym mu wykształceniem w państwie, w którym czynione są starania o uznanie. Stosując tę zasadę, w czasie oceny należy próbować ustalić, czy różnice w rezultatach nauki między wykształceniem uzyskanym za granicą a odpowiadającym mu wykształceniem w państwie, w którym czynione są starania o uznanie są zbyt znaczące, by umożliwić uznanie wykształcenia uzyskanego za granicą zgodnie z prośbą wnioskodawcy.

¹⁸ Adam, S (2004) *Final Report and Recommendations of the Conference: Improving the recognition system of degrees and study credit points In the European Higher Area*. http://www.aic.lv/rigaseminar/documents/Riga_Final_ReportP_S_Adam.pdf

¹⁹ Cały dokument patrz: Recommendation on Criteria and Procedures for the Assessment of Foreign Qualifications as adopted by the Lisbon Recognition Convention Committee at its second meeting, Riga, 06.06.2001, http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/Recognition/Criteria%20and%20procedures_EN.asp#TopOfPage, wersja w języku polskim: http://www.buwimw.edu.pl/dzialania/zalecenie_tne.pdf.

Uznanie oznacza, że liczba punktów uzyskanych za osiągnięte efekty kształcenia/uczenia się, na odpowiednim poziomie, w innym kontekście zastąpi liczbę punktów przyporządkowanych tym efektom kształcenia/uczenia się w uczelni przyznającej. Przykładowo: w praktyce komponent, któremu przypisano 4 punkty ECTS w jednej uczelni może zastąpić komponent, któremu przypisano 5 punktów ECTS w innej uczelni, jeżeli efekty kształcenia/uczenia się są równoważne. W takim przypadku studentowi zostanie przyznanych 5 punktów ECTS.

Decyzje dotyczące uznania i transferu punktów ECTS są podejmowane przez instytucję wydającą dyplom (przyznającą tytuły lub stopnie naukowe) na podstawie wiarygodnych informacji na temat osiągniętych efektów kształcenia/uczenia się oraz metod pomiaru dydaktycznego i ich potwierdzenia. Instytucje powinny dbać o to, aby ich polityka uznawania była znana a informacje na jej temat łatwo dostępne.

W systemie ECTS uznawanie punktów do celów akumulacji i transferu ułatwiają podstawowe dokumenty ECTS, takie jak *Katalog przedmiotów*, *Porozumienie o programie zajęć* i *Wykaz zaliczeń* (patrz rozdział 6).

4.4.1. ECTS i okresy studiów za granicą

W przypadku uzgodnionego wyjazdu studenta wszystkie trzy zaangażowane strony, tj. instytucja macierzysta, instytucja przyjmująca i student, powinny przed rozpoczęciem tegoż wyjazdu podpisać *Porozumienie o programie zajęć* (patrz punkt 6.3.1). Jeżeli takie *Porozumienie* zostanie podpisane, to na jego mocy uczelnia macierzysta automatycznie uzna punkty zgromadzone przez studenta, jeżeli spełnione zostaną warunki określone w tym *Porozumieniu*.

Wszystkie komponenty kształcenia, w których student ma uczestniczyć za granicą powinny być wyszczególnione w *Porozumieniu o programie zajęć*. W przypadku przyznania studentowi punktów za komponenty kształcenia inne, niż te uwzględnione w podpisanym dokumencie, ich uznanie leży w gestii uczelni macierzystej. W przypadku zmian w programie studiów uzgodnionym ze studentem, należy wprowadzić zmiany w *Porozumieniu o programie zajęć*, przy czym ta nowa wersja musi zostać ponownie podpisana przez wszystkie trzy zaangażowane strony w uzgodnionym terminie.

Uznawanie punktów w ramach wspólnych programów studiów określone jest w zasadach studiowania przewidzianych dla danego programu. W przypadku takich programów *Porozumienie o programie zajęć* dla wyjazdów zagranicznych może nie być konieczne, gdyż punkty zdobyte w instytucji partnerskiej są uznawane automatycznie, pod warunkiem przestrzegania zasad i spełnienia warunków określonych dla wspólnego programu.

Dalsze zalecenia dotyczące organizacji okresów studiów za granicą w ramach porozumień dwustronnych przedstawiono w załączniku 2 do niniejszego *Przewodnika*.

4.5 ECTS i uczenie się przez całe życie

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS*:

ECTS jest szeroko wykorzystywany w szkolnictwie wyższym i może być stosowany w innych formach uczenia się przez całe życie. (...) Jeżeli student osiągnął efekty kształcenia/uczenia się w innych ramach czasowych lub warunkach kształcenia (formalnych, nieformalnych i incydentalnych), to przypisane im punkty mogą zostać uznane po przeprowadzeniu ocenienia, walidacji lub zatwierdzeniu tych efektów kształcenia/uczenia się.

Wykorzystanie ECTS w uczeniu się przez całe życie zwiększa przejrzystość programów kształcenia i osiągnięć nie tylko w odniesieniu do głównych stopni naukowych lub tytułów (po ukończeniu studiów pierwszego stopnia, drugiego stopnia, trzeciego stopnia), ale również do wszelkiego rodzaju zajęć oferowanych przez instytucje szkolnictwa wyższego oraz uznawanych przez nie efektów kształcenia/uczenia się. Fakt, iż wszystkie efekty kształcenia/uczenia się są udokumentowane i otrzymują odpowiadającą im liczbę punktów ECTS, umożliwia studentom uzyskanie uznania tego kształcenia w celu osiągnięcia określonej kwalifikacji.

4.5.1. ECTS i kształcenie ustawiczne

Nie wszystkie osoby uczące się to studenci studiujący w pełnym wymiarze na regularnych kierunkach kształcenia. Coraz większa liczba słuchaczy dorosłych kształci się indywidualnie nie dążąc koniecznie do zdobycia określonych kwalifikacji. Instytucje szkolnictwa wyższego stają przed rosnącym zapotrzebowaniem ze strony dorosłych słuchaczy i pracodawców na indywidualne ścieżki kształcenia.

Przy stosowaniu ECTS w kształceniu ustawicznym obowiązują te same zasady przypisywania, przyznawania, transferu i akumulacji punktów. Tak samo jak w przypadku punktów przyporządkowanych poszczególnym komponentom kształcenia, punkty przypisywane w kształceniu ustawicznym opierają się na typowym nakładzie pracy potrzebnym do osiągnięcia oczekiwanych efektów kształcenia/uczenia się.

Punkty przyznawane w kształceniu ustawicznym mogą, ale nie muszą być uznawane i gromadzone w celu zdobycia określonej kwalifikacji. Zależy to od tego, czego chce słuchacz i/lub od wymagań dotyczących przyznania tejże kwalifikacji. Niektóre osoby mogą

być zainteresowane jedynie realizacją danego komponentu edukacyjnego bez zdobycia związanej z nim kwalifikacji.

4.5.2. ECTS i uznawanie kształcenia nieformalnego i incydentalnego

Ludzie często posiadają cenne kompetencje zdobyte poza instytucjami szkolnictwa wyższego, poprzez inne formy kształcenia, pracę lub doświadczenie życiowe. Nie ma powodów, dla których osoby kształcące się w sposób nietradycyjny miałyby nie korzystać z przejrzystości i uznawania zapewnianych przez instytucje dzięki stosowaniu systemu ECTS.

Uznawanie kształcenia nieformalnego i incydentalnego otwiera możliwość zdobycia kwalifikacji szkolnictwa wyższego przed osobami, które nie mogły lub nie chciały zdobyć ich w sposób tradycyjny.

Institucje szkolnictwa wyższego powinny posiadać kompetencje do przyznawania punktów za efekty kształcenia/uczenia się zdobyte poza edukacją formalną (dzięki doświadczeniu zawodowemu, hobby lub indywidualnej nauce), pod warunkiem, że związane z tym efekty kształcenia/uczenia się spełniają wymogi oferowanych przez nie kwalifikacji bądź komponentów kształcenia. Uznawanie kształcenia nieformalnego i incydentalnego powinno być automatycznie powiązane z przyznaniem liczby punktów ECTS przypisanych odpowiadającej mu części programu formalnego. Liczba przyznanych punktów powinna być taka sama, jak punkty przyporządkowane formalnym komponentom kształcenia o porównywalnych efektach kształcenia/uczenia się.

Tak samo jak w przypadku kształcenia formalnego, przyznanie punktów poprzedzone jest pomiarem dydaktycznym mającym na celu weryfikację osiągnięcia deklarowanych efektów kształcenia/uczenia się. Kryteria oceniania i związane z nimi metody powinny być skonstruowane w taki sposób, by mierzyły osiągnięcie wymaganych efektów kształcenia/uczenia się na odpowiednim poziomie, bez odwoływania się do konkretnych czynności związanych z kształceniem. Przykładowo: udział w dyskusji na określony temat podczas zajęć nie powinien być w tym przypadku uwzględniany przy ocenie, natomiast ważnym stanem się w pomiarze dydaktycznym odpowiadający temu działaniu efekt kształcenia/uczenia się odnoszący się do konstruowania argumentów w czasie interakcji z grupą.

Zachęca się uczelnie do publikowania dokumentów określających politykę i opisujących praktykę związaną z uznawaniem kształcenia nieformalnego i incydentalnego na stronach internetowych i zapewniania do nich łatwego dostępu. Polityka uznawania kształcenia nieformalnego i incydentalnego powinna obejmować takie elementy jak informacja zwrotna dla słuchaczy dotyczące wyników pomiaru dydaktycznego, czy też możliwości odwoływania się. Zachęca się również do tworzenia jednostek zajmujących się udzielaniem

porad dotyczących kształcenia nieformalnego i incydentalnego oraz jego uznawania. Mogą one przybierać różną postać, w zależności od praktyk stosowanych w danym kraju czy instytucji (np. mogą one istnieć w ramach jednej instytucji szkolnictwa wyższego lub jako wspólne ośrodki dla kilku instytucji).

Poprzez wdrażanie procedur uznawania kształcenia nieformalnego i incydentalnego wzmacnia się wymiar społeczny instytucji szkolnictwa wyższego. Spełniają one cel, jakim jest ułatwienie dostępu słuchaczom z sektora zawodowego oraz z różnych środowisk kształcenia nietradycyjnego, a co za tym idzie – przyczyniają się do urzeczywistniania idei uczenia się przez całe życie.

Schemat 3 – Przykład stosowania punktów zaliczeniowych w uczeniu się przez całe życie – Szkocka Rama Kwalifikacji i Punktów Zaliczeniowych (ang. *Scottish Qualifications and Credit Framework – SCQF*)²⁰

Wskazówki SCQF zachęcają do walidacji kształcenia nieformalnego i incydentalnego:

- w celu rozwoju indywidualnych karier (uznawanie kształtujące);
- w celu przyznawania punktów (uznawanie podsumowujące).

Uznawanie podsumowujące obejmuje ocenienie mającego miejsce przed podjęciem kształcenia formalnego uczenia się poprzez doświadczenie, a następnie określenie odpowiadającej liczby punktów. Określenie odpowiedniej liczby punktów to proces, za pomocą którego ustala się wartość punktową kształcenia. Ogólnie mówiąc, oznacza to, że instytucja przyjmująca ustala liczbę punktów, jaką można przyznać studentowi w ramach danego programu w danej instytucji lub organizacji.

Proces przyznawania punktów dla kształcenia nieformalnym lub incydentalnego obejmuje następujące cztery etapy:

1. Wstępne udzielenie informacji i porad (co ten proces oznacza dla studenta, jaki jest możliwy do osiągnięcia zakres punktów dla kształcenia nieformalnego/incydentalnego, jakie koszty musi ponieść student, jaka jest rola i obowiązki studenta oraz opiekuna/doradcy, a także jakie są różne ścieżki kształcenia prowadzące do kwalifikacji).

²⁰ Podsumowanie w oparciu o prezentację Ruth Whittaker, Caledonian Academy, Glasgow Caledonian University, podczas seminarium bolońskiego nt. kształcenia na poziomie uczelni wyższych na podstawie efektów kształcenia (21-22.02.2008, Edynburg). Pełna treść prezentacji dostępna jest na <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/Edinburgh2008.htm>

2. Udzielenie wsparcia (przemyślenie, rozumienie efektów kształcenia/uczenia się, określanie własnych efektów kształcenia/uczenia się, zbieranie i selekcja dokumentacji).

3. Uznanie, pomiar dydaktyczny (ocena dokumentacji dotyczącej osiągnięcia efektów kształcenia/uczenia się i kryteriów oceny).

4. Przyznanie punktów (punkty przyznawane w tym procesie mają taką samą wartość jak punkty zdobyte w kształceniu formalnym).

5. Zapewnienie jakości i ECTS

Odpowiedzialność za zapewnienie jakości spoczywa przede wszystkim na instytucji szkolnictwa wyższego.²¹ Wewnętrzne zapewnienie jakości w danej instytucji obejmuje wszelkie procedury stosowane przez szkoły wyższe w celu zagwarantowania, że jakość oferowanych przez nie programów studiów i kwalifikacji (dyplomów) jest zgodna z kryteriami określonymi wewnątrz oraz wyznaczonymi przez inne instytucje uprawnione do określania wskaźników jakości kształcenia. Zewnętrzna ocena jakości kształcenia przeprowadzana przez agencje akredytacyjne dostarcza informacji zainteresowanym instytucjom i innym podmiotom. Równoległe stosowanie wewnętrznych i zewnętrznych procedur zapewnienia jakości ma na celu wdrożenie założeń „Standardów i Wytycznych dla Zapewnienia Jakości w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego”.²²

Stosowanie ECTS jest zgodne ze „Standardami i Wytycznymi dla Zapewnienia Jakości”, a szczególnie ze standardami 1.2 i 1.7, które określają, że:

- instytucje powinny posiadać formalne mechanizmy zatwierdzania, przeglądów okresowych i monitorowania oferowanych programów studiów i dyplomów.²³ Zapewnienie jakości w odniesieniu do programów studiów i dyplomów powinno obejmować:
 - opracowywanie i publikację wyczerpujących opisów wymaganych efektów kształcenia/uczenia się;²⁴
 - stałą kontrolę tworzenia programów kształcenia i ich treści;²⁵
- instytucje powinny regularnie publikować aktualne, bezstronne i obiektywne informacje ilościowe i jakościowe na temat oferowanych programów i dyplomów.²⁶

Wprowadzenie i realizacja ECTS przez instytucje szkolnictwa wyższego powinny podlegać odpowiednim procedurom zapewnienia jakości (np. wewnętrznym i zewnętrznym ocenom jakości i informacjom zwrotnym od studentów).

²¹ Realizacja Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Komunikat konferencji ministrów ds. szkolnictwa wyższego z Berlina, 19 września 2003 r.

²² European Association for Quality Assurance in Higher Education (2005) *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/Standards-and-Guidelines-for-QA.pdf>.

²³ „Standardy i Wytyczne”, str. 16.

²⁴ Ibidem, str.16.

²⁵ Ibidem, str.16.

²⁶ Ibidem, str.19.

Schemat 4 – Propozycja rozwiązań w zakresie ECTS i zapewniania jakości

Proponowane rozwiązanie w zakresie zapewnienia jakości ECTS i powiązanych procesów polega na tym, by procedury zapewnienia jakości wdrażane przez instytucje szkolnictwa wyższego zapewniały, że w odniesieniu do wszystkich programów studiów wyższych:

- komponenty edukacyjne zdefiniowane są w kategoriach odpowiednich efektów kształcenia/uczenia się, oraz że dostępne są jasne informacje dotyczące ich poziomu, liczby punktów, form zajęć dydaktycznych, podczas których można je opanować oraz pomiaru dydaktycznego ;
- studia można ukończyć w oficjalnie przewidzianym czasie (tzn. nakład pracy dla danego semestru, trymestru czy roku akademickiego jest realistycznie określony);
- prowadzony co roku monitoring bada wszelkie zmiany w poziomie osiągnięć i ocen;
- studenci otrzymują szczegółowe informacje i porady odnoszące się do każdego programu studiów o wymaganiach wstępnych i dodatkowych tak, aby mogli dokonywać odpowiedniego wyboru programu kształcenia i wykluczać wybór tych komponentów edukacyjnych, które są na nieodpowiednim poziomie lub były już wcześniej zaliczone na tym samym poziomie.²⁷

W odniesieniu do studentów realizujących okres studiów za granicą i uznawania takich okresów oznacza to, że:

- standardowe procedury monitorowania, przeglądu i walidacji obejmują procesy transferu punktów;
- odpowiednio przygotowana kadra jest odpowiedzialna za sprawy związane z transferem punktów i uznawalnością;
- we wszystkich przypadkach zawierane jest *Porozumienie o programie zajęć*;
- jego przygotowanie i wszelkie zmiany powinny podlegać precyzyjnemu i skutecznemu procesowi zatwierdzenia;²⁸

²⁷ Wymagania wstępne: niezbędna wcześniej nabyta wiedza, zwykle zdefiniowana jako ukończenie z pozytywną oceną innych (wcześniejszych) komponentów edukacyjnych. Wymagania dodatkowe: komponenty edukacyjne, w odniesieniu do których wymagana jest realizacja innych komponentów w tym samym czasie lub bezpośrednio po osiągnięciu efektów kształcenia/uczenia się odpowiadających temu komponentowi.

²⁸ Pojęcie precyzyjne „sprawiedliwe uznawanie” aniżeli idealna równoważność powinno być stosowane przy opracowywaniu porozumień o programie zajęć, zgodnie z postanowieniami raportu wyjaśniającego z 1997 r. do Konwencji o Uznanie Kwalifikacji związanych z uzyskaniem wykształcenia wyższego w regionie europejskim: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>.

- studenci odbywający okres studiów za granicą realizują standardowe komponenty kształcenia dostępne z *Katalogu przedmiotów* w uczelni przyjmującej, poddają się pełnemu procesowi oceny przewidzianemu dla danego komponentu i wystawia się im oceny na tej samej zasadzie co studentom danej uczelni;
- studenci otrzymują szczegółowe *Wykazy zaliczeń* przedstawiające zdobyte punkty i oceny;
- uznawane są wszystkie zdobyte punkty w odniesieniu do komponentów edukacyjnych zaliczonych z pozytywną oceną, realizowanych w ramach zatwierdzonego *Porozumienia o programie studiów*; rezultaty w postaci *Wykazu zaliczeń* powinny zostać bezzwłocznie wydane i przekazane;
- istnieją obiektywne procedury pozwalające na interpretację uzyskanych ocen, tak by również oceny, a nie tylko punkty odzwierciedlały zdobyte kwalifikacje.

6. Podstawowe dokumenty ECTS

Cytat z dokumentu *Podstawowe cechy ECTS*:

Transfer i akumulację punktów ułatwia stosowanie podstawowych dokumentów ECTS (Katalogu przedmiotów, Formularza zgłoszeniowego studenta, Porozumienia o programie zajęć i Wykazu zaliczeń), a także Suplementu do dyplomu.

Podstawowe dokumenty ECTS opisane w tym rozdziale stanowią najistotniejszą część powszechnie przyjętego i stosowanego sposobu przekazywania informacji, użytecznych dla wszystkich uczących się (w tym studentów realizujących okres studiów za granicą), nauczycieli akademickich i personelu administracyjnego uczelni, pracodawców i innych zainteresowanych grup. Stosowanie podstawowych dokumentów ECTS pozwala na zapewnienie przejrzystości i podnosi jakość kształcenia w szkolnictwie wyższym.

Coraz częściej instytucje dokumentują osiągnięcia uczących się w sposób usystematyzowany przy wykorzystaniu skomputeryzowanych baz danych studentów, co pozwala na włączenie w nie danych zawartych w podstawowych dokumentach ECTS i innych dokumentach, takich jak *Suplement do dyplomu*.²⁹

6.1. Katalog przedmiotów

Pierwszym podstawowym dokumentem ECTS jest *Katalog przedmiotów*. Jest to przewodnik, który służy wszystkim studentom danej instytucji.

Decyzja o szczegółowym kształcie *Katalogu przedmiotów* należy do danej instytucji. Można na przykład informacje ogólne dla studentów oddzielić od informacji typowo akademickich. Jednakże bez względu na przyjęty układ przewodnika, wszelkie informacje powinny być szczegółowe, zrozumiałe i aktualne. *Katalog przedmiotów* powinien być zamieszczony na stronie internetowej uczelni, tak by wszystkie zainteresowane osoby miały do niego łatwy dostęp. *Katalog* powinien być opublikowany na tyle wcześnie, by studenci mieli czas na podjęcie decyzji związanych z ich planami edukacyjnymi.

Lista kontrolna zalecanych elementów, jakie *Katalog przedmiotów* powinien zawierać została przedstawiona poniżej (punkt 6.1.1). Lista obejmuje pełen zakres informacji, jakie

²⁹ Suplement do dyplomu stanowi element składowy pakietu narzędzi Europass, które zwiększają przejrzystość kwalifikacji.
<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Introduction/navigate.action>.

należy uwzględnić w przewodniku. Kluczowe znaczenie ma to, by informacje na temat oferowanych kwalifikacji, procedur dotyczących nauczania, uczenia się i oceniania, poziomu realizowanych programów studiów, poszczególnych komponentów i zasobów edukacyjnych dostępnych dla studentów były dobrze udokumentowane i przedstawione w sposób zrozumiały.

Studenci korzystający z przewodnika powinni w nim znaleźć informacje dotyczące osób, które na szczeblu uczelnianym, wydziałowym lub kierunku studiów mogą im udzielić stosownych porad i informacji. *Katalog przedmiotów* winien zawierać nazwiska osób kontaktowych wraz z informacjami na temat tego, w jaki sposób, kiedy i gdzie są one dostępne.

Kryteria przejrzystości i dostępności mają również zastosowanie do języka, w jakim *Katalog* jest sporządzony. Publikacja powinna być zamieszczona na stronie internetowej nie tylko w języku urzędowym kraju, lecz również w innym szeroko używanym języku w celu zapewnienia większej przejrzystości na poziomie międzynarodowym.³⁰

Linki do przykładowych *Katalogów przedmiotów* zamieszczono na stronie internetowej:
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm

6.1.1. Spis treści *Katalogu przedmiotów*

Część 1: Informacje o uczelni:

- nazwa i adres;
- kalendarz roku akademickiego;
- władze uczelni;
- ogólne informacje o uczelni (z podaniem typu i statusu);
- wykaz prowadzonych programów studiów;
- ogólne zasady rekrutacji/przyjęć na studia;
- procedury dotyczące uznawania wcześniejszego kształcenia (formalnego, nieformalnego i incydentalnego);
- ogólne procedury rejestracyjne;
- przyznawanie punktów ECTS w oparciu o nakład pracy studenta wymagany do osiągnięcia przewidywanych efektów kształcenia/uczenia się;
- procedury dotyczące poradnictwa akademickiego.

³⁰ Drugim językiem wymaganym w odniesieniu do instytucji ubiegających się o certyfikat „ECTS Label” jest język angielski.

Część 2: Informacje o programach studiów

Ogólny opis:

- przyznawane kwalifikacje (tytuły i dyplomy);
- poziom kwalifikacji;
- szczegółowe kryteria przyjęć;
- szczegółowe procedury dotyczące uznawania wcześniejszego kształcenia (formalnego, nieformalnego i incydentalnego);
- wymagania i przepisy dotyczące kwalifikacji;
- profil programu studiów;
- podstawowe efekty kształcenia/uczenia się;
- profile zawodowe absolwentów wraz z przykładami;
- dalsze możliwości kształcenia;
- struktura programu wraz z liczbą punktów (60 punktów rocznie);
- przepisy dotyczące egzaminów, systemu oceniania i ocen;
- wymogi związane z ukończeniem studiów;
- typ studiów (stacjonarne, niestacjonarne, e-learning...);
- kierownik programu studiów lub inna odpowiedzialna osoba.

Opis poszczególnych przedmiotów, zajęć:

- nazwa przedmiotu, zajęć;
- kod przedmiotu, zajęć;
- rodzaj przedmiotu, zajęć (obowiązkowe, fakultatywne);
- poziom przedmiotu, zajęć (np. pierwszego, drugiego lub trzeciego stopnia; poziom pośredni, jeżeli ma zastosowanie);
- rok studiów (jeżeli obowiązuje);
- semestr lub trymestr, w którym przedmiot jest realizowany;
- liczba punktów ECTS;
- imię i nazwisko wykładowcy (wykładowców);
- efekty kształcenia/uczenia się przedmiotu, zajęć;
- sposób realizacji (zajęcia stacjonarne, uczenie się na odległość);
- wymagania wstępne i dodatkowe;
- zalecane fakultatywne komponenty przedmiotu, zajęć;
- treści przedmiotu, zajęć;
- zalecana lista lektur lub lektury obowiązkowe;
- planowane formy/działania/metody dydaktyczne;
- metody i kryteria oceniania;
- język wykładowy;
- praktyki zawodowe.

Część 3: Ogólne informacje dla studentów:

- koszty utrzymania;
- zakwaterowanie;
- posiłki;
- opieka zdrowotna;
- świadczenia i udogodnienia dla studentów o specjalnych potrzebach;
- ubezpieczenie;
- pomoc materialna dla studentów;
- biuro spraw studenckich;
- baza dydaktyczna;
- programy międzynarodowe;
- praktyczne informacje dla studentów przyjezdnych;
- kursy językowe;
- praktyki;
- obiekty sportowe i rekreacyjne;
- stowarzyszenia studenckie.

6.2. Formularz zgłoszeniowy studenta

Formularz zgłoszeniowy studenta ECTS jest przeznaczony dla studentów realizujących część studiów w uczelni zagranicznej. Studenci, którzy zamierzają odbyć pełne studia w innej uczelni, ubiegają się o przyjęcie na te studia zgodnie z normalnymi procedurami rekrutacji danej uczelni i wypełniają innego rodzaju formularze.

Formularz zgłoszeniowy studenta zawiera wszystkie niezbędne informacje o studencie zamierzającym odbyć część studiów za granicą, jakich potrzebuje przyszła instytucja przyjmująca. Jeżeli uczelnia potrzebuje dodatkowych informacji od przyjeżdżających studentów (dotyczących na przykład zakwaterowania, specjalnych wymogów związanych ze stanem zdrowia itp.), to powinna poprosić o ich przedstawienie na odrębnym formularzu.

W niniejszym *Przewodniku* zamieszczono standardowy *Formularz zgłoszeniowy studenta*, który znajduje się wraz z wypełnionymi przykładami również na stronie internetowej: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm.

Uczelnie mogą przystosować tę wersję formularza (dodając do niego swoje logo i inne szczegółowe informacje), pod warunkiem, że będzie on zawierał wszystkie elementy ze standardowego formularza i że będą one przedstawione w takiej samej kolejności jak we wzorze.

6.3. Porozumienie o programie zajęć

Studenci zwykle rejestrują się na dany program studiów, który obejmuje określoną liczbę przedmiotów lub modułów w danym roku akademickim lub semestrze. W praktyce taka rejestracja w przypadku studentów odbywających studia w macierzystej uczelni pełni taką samą rolę jak *Porozumienie o programie zajęć* dla studentów odbywających studia w uczelni zagranicznej. Poprzez zarejestrowanie studenta na studia uczelnia zawiera z nim umowę, w ramach której zobowiązuje się przeprowadzić zajęcia i przyznać studentowi punkty za osiągnięcie przewidywanych efektów kształcenia/uczenia się.

6.3.1. Porozumienie o programie zajęć dla studentów realizujących okres studiów za granicą

Porozumienie o programie zajęć ECTS zostało opracowane na potrzeby studentów realizujących okres studiów za granicą. Stanowi ono umowę wiążącą wszystkie strony jeszcze przed rozpoczęciem mobilności. *Porozumienie* zawiera listę zajęć, modułów lub innych komponentów kształcenia, które student planujący mobilność zrealizuje na uczelni za granicą, jak również kody i punkty ECTS przypisane takim komponentom.

Porozumienie o programie zajęć jest zawierane na okres jednego semestru lub roku akademickiego. Musi zostać podpisane przez studenta, osobę formalnie uprawnioną do podejmowania zobowiązań w imieniu uczelni macierzystej studenta oraz osobę posiadającą takie uprawnienia w uczelni przyjmującej studenta. Tym samym instytucja przyjmująca zobowiązuje się, że przyjeżdżający student może uczęszczać na zaplanowane zajęcia czy moduły, a instytucja macierzysta gwarantuje, że uzna punkty zdobyte w innej uczelni. Student nie musi negocjować warunków uznania punktów z poszczególnymi wykładowcami. *Porozumienie o programie zajęć* wraz z *Wykazem zaliczeń* mają gwarantować pełne uznanie programu studiów zrealizowanego w instytucji przyjmującej.

Może oczywiście zdarzyć się tak, że program zajęć trzeba zmodyfikować po przyjeździe studenta na miejsce. W takich przypadkach zmiany w *Porozumieniu* należy wprowadzić jak najszybciej, a zaktualizowany dokument muszą ponownie podpisać trzy zainteresowane strony: uczelnia macierzysta, uczelnia przyjmująca i student. Jedynie w ten sposób można zagwarantować pełne uznanie studiów.

W niniejszym *Przewodniku* zamieszczono standardowe *Porozumienie o programie zajęć*, które można znaleźć wraz z wypełnionymi przykładami na stronie internetowej: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm.

Uczelnie mogą zaadaptować tę wersję formularza (dodając do niego swoje logo i inne szczegółowe informacje), pod warunkiem, że będzie on zawierał wszystkie elementy ze standardowego formularza i że będą one przedstawione w takiej samej kolejności jak we wzorze.

6.3.2 Porozumienie o programie zajęć w odniesieniu do praktyk zawodowych – Porozumienie o programie praktyki

Porozumienie o programie praktyki jest podstawowym dokumentem w odniesieniu do praktyk, które stanowią składową część programu studiów. Powinno ono zawierać te same podstawowe elementy co standardowe *Porozumienie o programie zajęć*, lecz oczywiście z uwzględnieniem różnic.

Porozumienie o programie praktyki powinno jednoznacznie określać miejsce odbywania praktyki, czas trwania praktyki, obowiązki, jakie mają być realizowane (opis obowiązków zawodowych), prawa i obowiązki osoby uczącej się oraz przewidywane efekty kształcenia/uczenia się. Powinno również określać sposób i kryteria oceniania w odniesieniu do przewidywanych efektów kształcenia/uczenia się oraz kto będzie za to odpowiedzialny, tj. określać rolę osoby czy instytucji oferującej praktykę (pracodawcy) oraz, jeżeli ma to zastosowanie, instytucji przyjmującej.

Porozumienie o programie praktyki powinno zostać podpisane przez trzy strony – osobę uczącą się, uczelnię macierzystą i osobę, czy instytucję oferującą praktykę (pracodawcę). Jeżeli w praktykę zaangażowana jest również instytucja przyjmująca, jej przedstawiciel również powinien podpisać dokument. Największa odpowiedzialność spoczywa na instytucji, która przyznaje kwalifikacje (nadaje tytuł). *Porozumienie* powinno określać liczbę punktów ECTS, które zostaną przyznane po osiągnięciu przewidywanych efektów kształcenia/uczenia się.

W niniejszym *Przewodniku* zamieszczono standardowe *Porozumienie o programie praktyki*, które można znaleźć wraz z wypełnionymi przykładami na stronie internetowej:
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm

Uczelnie mogą zaadaptować tę wersję formularza (dodając do niego swoje logo i inne szczegółowe informacje), pod warunkiem, że będzie on zawierał wszystkie elementy ze standardowego formularza i że będą one przedstawione w takiej samej kolejności jak we wzorze.

6.4. Wykaz zaliczeń

Wiele uczelni wystawia *Wykaz zaliczeń* dla każdego studenta na zakończenie semestru lub roku akademickiego. Jest to ważny dokument zarówno dla studenta jak i instytucji szkolnictwa wyższego, dzięki któremu studenci dysponują dokładną i aktualną dokumentacją przedstawiającą ich postępy, zrealizowane komponenty edukacyjne, liczbę zdobytych punktów ECTS i uzyskane oceny. *Wykaz zaliczeń* ECTS stanowi takie poświadczenie sformułowane według ustalonego wzoru. *Wykaz zaliczeń* jest dokumentem formalnym dokumentującym progresję studenta, który stanowi podstawę do uznania jego osiągnięć.

W przypadku studentów realizujących okres studiów za granicą, instytucja macierzysta najpierw wystawia *Wykaz zaliczeń* studenta i przesyła go do instytucji przyjmującej przed wyjazdem studenta. W *Wykazie zaliczeń* przedstawione są informacje na temat zrealizowanych komponentów edukacyjnych, ich poziomu i osiągniętych wyników. Następnie instytucja przyjmująca wystawia kolejny *Wykaz zaliczeń* i przesyła go do instytucji macierzystej studenta po zakończeniu okresu studiów za granicą, aby formalnie poświadczyć zrealizowaną pracę, przyznane punkty i wystawione według lokalnej skali oceny, jakie student uzyskał podczas studiów zrealizowanych w uczelni przyjmującej.

Wykaz zaliczeń jest dokumentem niezbędnym do dokumentowania postępów wszystkich studentów i uznawania ich osiągnięć. Dlatego kluczowe znaczenie ma ustalenie tego, kto jest odpowiedzialny za sporządzenie go, formy, w jakiej zostanie wystawiony i w jakiej zostanie dostarczony.

Standardowy *Wykaz zaliczeń* można znaleźć wraz z wypełnionymi przykładami na stronie internetowej:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm

Uczelnie mogą zaadaptować tę wersję formularza (dodając do niego swoje logo i inne szczegółowe informacje), pod warunkiem, że będzie on zawierał wszystkie elementy ze standardowego formularza i że będą one przedstawione w takiej samej kolejności jak we wzorze.

7. Polecane publikacje

7.1. Systemy punktowe i ramy kwalifikacji

Dokumenty europejskie:

- *The framework of qualifications for the European Higher Education Area* (Rama Kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego)
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/QF-EHEA-May2005.pdf>

Background report: *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*, Ministry of Science, Technology and Innovation, 2005

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf

- *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning* (Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie)
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>

Pozostałe informacje o EQF:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm#doc

- *Convention on the recognition of qualifications concerning higher education in the European region* (CETS 165, 1997) (Konwencja o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wykształcenia wyższego w regionie europejskim)
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=165&CL=ENG>
Explanatory report on the Convention:
<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>

Publikacje na poziomie europejskim:

- *Tuning Educational Structures in Europe* (2007) (Harmonizacja struktur kształcenia w Europie)
http://tuning.unideusto.org/tuningeu/images/stories/template/General_Brochure_final_version.pdf

Dalsze informacje i rezultaty projektu Tuning:
<http://unideusto.org/tuning> lub: <http://www.rug.nl/let/tuningeu>

Raporty z seminariów bolońskich:

- Seminarium bolońskie „Development of a Common Understanding of Learning Outcomes and ECTS” Porto, Portugalia, 19-20 czerwca 2008 r.
Raport końcowy i rekomendacje:
http://portobologna.up.pt/documents/BS_P_Report_20080915_FINAL.pdf

Dalsze informacje na temat seminarium (wypowiedzi, prezentacje):
<http://portobologna.up.pt/>

- Seminarium bolońskie „ECTS based on learning outcomes and student workload” Moskwa, Rosja, 17-18 kwietnia 2008 r.
Wnioski:
http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/documents/Moscow_April2008_conclusions_final.pdf
- Robert Wagenaar (2006) *An Introduction to the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS)*, w: *EUA, Bologna Handbook. Making Bologna Work*. Berlin: European University Association
<http://www.eua.be/publications/bologna-handbook/>
- Isabelle le Mouillour, commissioned by Cedefop (2005) *European approaches to credit (transfer) systems in VET*. Cedefop Dossier 12. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
http://www.trainingvillage.gr/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/424/6014_en.pdf
- Stephen Adam (2004) *Improving the recognition system of degrees and study credit points in the European Higher Education Area*.
Seminarium Bolońskie w sprawie uznawania wykształcenia, Uniwersytet Łotewski, Ryga, 3-4 grudnia 2004 r., zorganizowane przez władze łotewskie i Radę Europy przy wsparciu programu Socrates.
Raport końcowy i rekomendacje z konferencji:
http://www.aic.lv/rigaseminar/documents/Riga_Final_ReportP_S_Adam.pdf
- European Association for Quality Assurance in Higher Education (2005) *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Helsinki:
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/Standards-and-Guidelines-for-QA.pdf>

- Volker Gehmlich (2006) *The Added Value of Using ECTS w: EUA, Bologna Handbook. Making Bologna Work*. Berlin: European University Association
<http://www.eua.be/publications/bologna-handbook/>

7.2. Opracowywanie programu studiów

- Volker Gehmlich, Andy Gibbs, Raimonda Markeviciene, Terence Mitchell, Graeme Roberts, Anne Siltala, Marina Steinmann (2008) *Yes! Go! A Practical Guide to Designing Degree Programmes with Integrated Transnational Mobility*, DAAD
[http://eu.daad.de/eu/mocca/06493.html*](http://eu.daad.de/eu/mocca/06493.html)

7.3. Efekty kształcenia/uczenia się

- Seminarium bolońskie „Learning Outcomes Based Higher Education - The Scottish Experience” Edynburg, Wielka Brytania, 21-22 lutego 2008 r.
Wnioski i Rekomendacje:
http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/documents/Edinburgh/Edinburgh_Feb08_Final_Conclusions_and_Recommendations.pdf

Raport Końcowy:

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/documents/Edinburgh/Edinburgh_Feb08_final_report.pdf

Dalsze informacje nt. seminarium (wypowiedzi, prezentacje):

<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/Edinburgh2008.htm>

- Stephen Adam (2008) *Learning Outcomes Current Developments in Europe: Update on the Issues and Applications of Learning Outcomes Associated with the Bologna Process*. Edinburgh: Scottish Government
Przedstawione podczas seminarium bolońskiego „Learning outcomes based higher education: the Scottish Experience” (luty 2008, Edynburg).
http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/BolognaSeminars/documents/Edinburgh/Edinburgh_Feb08_Adams.pdf

* Raport ten jest dostępny także w języku polskim „YES! GO! Praktyczny przewodnik tworzenia programów studiów zintegrowanych z okresem mobilności”, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009 – przypis FRSE

- Stephen Adam (2004) *Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing learning outcomes at the local, national and international levels*
<http://www.pedagogy.ir/images/pdf/using-learning-outcomes-eu.pdf>
- Declan Kennedy, Aine Hyland and Norma Ryan (2006) *Writing and Using Learning Outcomes: A Practical Guide w: EUA, Bologna Handbook. Making Bologna Work*. Berlin: European University Association
<http://www.bologna.msmt.cz/files/learning-outcomes.pdf>
Przedstawione podczas seminarium bolońskiego „Using Learning Outcomes” (lipiec 2004, Edynburg).
http://www.bologna-bergen2005.no/EN/Bol_sem/Seminars/040701-02Edinburgh/040620LEARNING_OUTCOMES-Adams.pdf
- Cedefop (2008) *The Shift to Learning Outcomes: Conceptual, political and practical developments in Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities Synthesis:
http://www.trainingvillage.gr/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/494/4079_en.pdf
Pełna treść raportu nie została jeszcze opublikowana.

7.4. Publikacje krajowe

W każdym kraju opublikowano lub przygotowuje się publikacje i informacje na temat krajowych ram kwalifikacji i punktów zaliczeniowych. Poniżej przedstawiamy przykłady ze Szkocji i Irlandii.

- The Scottish Credit and Qualifications Framework
<http://www.scqf.org.uk>
- National Qualifications Authority of Ireland – National Framework of Qualifications
<http://www.nfq.ie/nfq/en/index.html>
- HRK (2007) *Bologna Reader II, Neue Texte und Hilfestellungen zur Umsetzung der Ziele des Bologna-Prozesses an deutschen Hochschulen*, Bonn
http://www.hrk.de/bologna/de/Bologna_Reader_gesamt.pdf
- Volker Gehmlich (2008) *Die Einführung eines Nationalen Qualifikationsrahmens in Deutschland – DQR – Untersuchung der Möglichkeiten für den Bereich des formalen Lernens*, Osnabrück: Univ., Fak. für Wirtschafts- und Sozialwiss

- Meijers, van Overveld, Perrenet with the co-operation of Borghuis and Mutsaers (2005) *Criteria for Academic Bachelor's and Master's Curricula*
http://www.jointquality.nl/content/descriptors/AC_English_Gweb.pdf
- Hildbrand, Tresp, Jäger, Tückmantel (2008) *The Curricula Reform at Swiss Institutes of Higher Education: An Analysis of the Current State and Perspectives in the Bologna Reform*
www.crus.ch/dms.php?id=5499

8. Glosariusz

Poniższy glosariusz przedstawia definicje terminów stosowanych do celów niniejszego *Przewodnika dla użytkowników ECTS*.

Akumulacja punktów zaliczeniowych (ECTS) (ang. accumulation)	Proces gromadzenia punktów zaliczeniowych przyznawanych za osiągnięcie efektów kształcenia/uczenia się związanych z zaliczaniem komponentów edukacyjnych programu lub innych zajęć edukacyjnych.
Deskryptor poziomu (ang. level descriptor)	Określenie typowych osiągnięć osoby uczącej się, która zdobyła kwalifikację na danym poziomie ram kwalifikacji.
Deskryptory stopnia (poziomu) kształcenia [ang. cycle (level) descriptors]	Ogólny opis efektów kształcenia/uczenia się wymaganych dla każdego z trzech stopni (poziomów) kształcenia. Przykładem ogólnych deskryptorów stopnia (poziomu) kształcenia są tzw. Deskryptory Dublińskie stanowiące wraz z ECTS podstawę opracowania Ram Kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.
Efekty kształcenia/uczenia się (ang. learning outcomes)	Efekty kształcenia/uczenia się określają co student powinien wiedzieć, rozumieć i potrafić wykonać po ukończeniu etapu kształcenia z oceną pozytywną.
Godzina kontaktowa (ang. contact hour)	Zajęcia dydaktyczne trwające zazwyczaj 45-60 minut, polegające na wspólnej pracy nauczyciela ze studentem lub grupą studentów.
Kompetencje (ang. competences)	Dynamiczne połączenie umiejętności kognitywnych i metakognitywnych, wiedzy, rozumienia, umiejętności interpersonalnych, intelektualnych i praktycznych, wartości etycznych i postaw. Rozwijanie kompetencji jest celem programów kształcenia. Kompetencje kształtuje się w ramach różnych komponentów edukacyjnych i ocenia na różnych etapach realizacji kształcenia. Można je podzielić na kompetencje dziedzinowe (związane z określonymi dziedzinami, kierunkami czy przedmiotami) i kompetencje ogólne. Rozwijanie kompetencji zazwyczaj ma miejsce przez cały okres studiów i stanowi jego nieodłączny element.
Komponent edukacyjny (ang. educational component)	Formalnie wyodrębniony, oparty na efektach kształcenia/uczenia się, składnik procesu kształcenia, taki jak: przedmiot, moduł, seminarium, praktyka zawodowa.

<p>Krajowe Ramy Kwalifikacji (szkolnictwo wyższe) [ang. National Qualifications Framework (higher education)]</p>	<p>Opis wszystkich kwalifikacji uzyskiwanych na poziomie szkolnictwa wyższego w danym kraju, dzięki któremu możliwe jest odniesienie ich nawzajem do siebie i do kwalifikacji w innych krajach. <i>Uwaga! W kwietniu 2008 r. Parlament Europejski wydał rekomendację dotyczącą Europejskich Ram Kwalifikacji</i> http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm obejmujących wszystkie poziomy kształcenia. Zacytowana powyżej definicja odnosi się do Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego. Decyzja odnosząca się do jej opracowania została przyjęta przez ministrów właściwych dla spraw szkolnictwa wyższego podczas konferencji w Bergen (2005 r.) i jest potocznie nazywana nieraz „bolońską” lub „bergeńską”. (wyjaśnienie dodane przez FRSE).</p>
<p>Kryteria oceniania (ang. assessment criteria)</p>	<p>Określenie, czy i w jakim stopniu osoba ucząca się osiągnęła zamierzone efekty kształcenia/uczenia się.</p>
<p>Kształcenie formalne (ang. formal learning)</p>	<p>Kształcenie prowadzone zazwyczaj przez instytucję edukacyjną lub szkoleniową, posiadające wyodrębnioną strukturę (w sensie określenia celów kształcenia, czasu trwania, zasobów) i prowadzące do uzyskania określonej kwalifikacji. Z punktu widzenia osoby uczącej się kształcenie formalne jest zamierzone.</p>
<p>Kształcenie incydentalne (ang. informal learning)</p>	<p>Kształcenie będące wynikiem wykonywania codziennych czynności w pracy, rodzinie lub w czasie wypoczynku. Nie posiada określonej struktury (w sensie określenia celów kształcenia, czasu trwania, zasobów) i nie prowadzi do uzyskania kwalifikacji. Kształcenie incydentalne może być zamierzone, ale w większości przypadków jest niezamierzone (przypadkowe).</p>
<p>Kształcenie nieformalne (ang. non-formal learning)</p>	<p>Kształcenie, które nie jest prowadzone przez instytucję edukacyjną ani szkoleniową i nie prowadzi bezpośrednio do uzyskania kwalifikacji. Posiada jednak określoną strukturę (w sensie określenia celów kształcenia, czasu trwania, zasobów). Z punktu widzenia osoby uczącej się kształcenie nieformalne jest zamierzone.</p>
<p>Kształcenie zorientowane na osobę uczącą się [ang. learner-centred approach (or system)]</p>	<p>Kształcenie ukierunkowane na osiągnięcia osób uczących się, uwzględniające ich preferencje, adekwatny nakład pracy oraz angażujące studenta w dobór treści, sposobu, tempa i miejsca kształcenia.</p>
<p>Kwalifikacja (ang. qualification)</p>	<p>Formalne potwierdzenie, w postaci dyplomu, świadectwa, certyfikatu, że osoba ucząca się osiągnęła efekty kształcenia/uczenia się zgodne ze standardami określonymi dla danego tytułu zawodowego, stopnia naukowego, uprawnień zawodowych.</p>

Moduł (ang. module)	Komponent edukacyjny w programie kształcenia, w którym wszystkim komponentom edukacyjnym przypisana jest taka sama liczba punktów zaliczeniowych lub jej wielokrotność.
Nakład pracy (ang. workload)	Czas potrzebny przeciętnemu studentowi, do zaliczenia wszystkich komponentów edukacyjnych (takich jak: wykłady, seminaria, projekty, praktyka, praca samodzielna i egzaminy) koniecznych do osiągnięcia zamierzonych efektów kształcenia/uczenia się.
Ocenianie (ang. assessment)	Zbiór metod (pismne, ustne oraz praktyczne sprawdziany, egzaminy, prace projektowe i portfolio), służących ocenianiu postępów osoby uczącej się w osiąganiu zamierzonych efektów kształcenia/uczenia się.
Odstępstwo od wymogu ponownego zaliczania (ang. condoning)	Odstępstwo od wymogu ponownego zaliczania jest terminem stosowanym w niektórych kontekstach krajowych, gdy komisja egzaminacyjna zwalnia studenta z obowiązku poddania się ponownej ocenie w przypadku niezaliczenia lub marginalnego niezaliczenia komponentu, jeżeli pozostałe powiązane komponenty zostały zaliczone na wystarczająco wysoką ocenę.
Osoba ucząca się (ang. learner)	Osoba zaangażowana w proces kształcenia formalnego, nieformalnego, incydentalnego.
Program kształcenia [ang. programme (educational)]	Zbiór komponentów edukacyjnych, opartych na efektach kształcenia/uczenia się stanowiących podstawę przyznania określonej kwalifikacji.
Progresja (ang. progression)	Proces przechodzenia osoby uczącej się z etapu kształcenia prowadzącego do zdobycia określonej kwalifikacji na etap wyższy lub na etap kształcenia prowadzący do zdobycia innej kwalifikacji.
Przenoszenie osiągnięć (ang. transfer)	Uznawanie w danym kontekście kształcenia punktów zaliczeniowych uzyskanych w innym kontekście kształcenia.
Przyporządkowanie punktów zaliczeniowych (ang. allocation of credit)	Przyporządkowywanie liczby punktów zaliczeniowych kwalifikacjom, programom, komponentom edukacyjnym.
Przyznanie punktów zaliczeniowych (ang. award of credit)	Przyznanie osobie uczącej się liczby punktów zaliczeniowych przyporządkowanych danemu komponentowi edukacyjnemu lub danej kwalifikacji. Przyznanie punktów poświadcza, że osoba ucząca się osiągnęła zamierzone efekty kształcenia/uczenia się lub uzyskała określoną kwalifikację.

Punkt zaliczeniowy (ECTS) [ang. credit (ECTS)]	Jednostka liczbową używaną do określenia nakładu pracy przeciętnego studenta potrzebnego do osiągnięcia zamierzonych efektów kształcenia/uczenia się na danym poziomie.
Stopień studiów (ang. cycle)	Wszystkie kwalifikacje w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego mieszczą się w ramach trzech stopni kształcenia. Jednym z celów wymienionych w Deklaracji Bolońskiej z 1999 r. było <i>przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch głównych stopniach: niższym (undergraduate) prowadzącym do uzyskania dyplomu pierwszego stopnia i wyższym (graduate) prowadzącym do uzyskania dyplomu drugiego stopnia</i> . W 2003 r. do modelu bolońskiego włączono studia doktoranckie jako studia trzeciego stopnia.
Student (ang. student)	Osoba ucząca się przyjęta na studia w ramach formalnego programu kształcenia.
Uznawanie kształcenia nieformalnego i incydentalnego (ang. recognition of non-formal and informal learning)	Proces, w którym dana instytucja poświadcza, że efekty kształcenia/uczenia się osiągnięte i ocenione w ramach kształcenia nieformalnego czy incydentalnego spełniają (wszystkie lub niektóre) wymagania określonej kwalifikacji, programu kształcenia formalnego lub jego komponentu edukacyjnego.
Uznawanie punktów zaliczeniowych (ang. recognition of credit)	Proces, w którym dana instytucja poświadcza, że efekty kształcenia/uczenia się (wszystkie lub niektóre) osiągnięte i ocenione w innej instytucji spełniają wymagania określonej kwalifikacji, programu kształcenia lub jego komponentu.
Zapewnianie jakości (ang. Quality Assurance)	System, metody, narzędzia przyjęte na poziomie kraju lub instytucji w celu zapewniania i doskonalenia jakości procesu kształcenia i nadawanych kwalifikacji.
Zasady zdobywania kwalifikacji (ang. progression rules)	Zbiór zasad określających warunki osiągania przez osoby uczące się postępu w zdobywaniu danej kwalifikacji i możliwości uzyskiwania innych.

Załącznik 1

Stosowanie ECTS z perspektywy studentów

Jednym z celów ECTS jest zapewnienie uwzględniania osiągnięć studentów, ich aspiracji i zdolności w procesie kształcenia. Wprowadzenie ECTS powinno zapewnić studentom ochronę i sprawiedliwe traktowanie.

Od instytucji stosującej ECTS studenci mogą oczekiwać:

- **Katalogu przedmiotów** opisującego w jasny sposób program nauczania wraz z oczekiwanymi efektami kształcenia/uczenia się oraz komponentami, w tym **przy- porządkowane im punkty ECTS**;
- **stosowania metod oceniania**, spójnych z zakładanymi efektami kształcenia/uczenia się i nakładem pracy;
- **informacji** o tych metodach oceniania dostępnej z odpowiednim wyprzedzeniem;
- **przyznania liczby punktów ECTS** przypisanych każdemu z komponentów edukacyjnych po pomyślnym przejściu wymaganej procedury oceniania;
- udziału w okresowym **monitorowaniu i rewizji** szacowanego nakładu pracy i, co za tym idzie, uczestnictwa w procesie przyporządkowywania punktów;
- **udziału** przedstawicieli studentów w procesie wdrażania systemu ECTS;
- możliwości otrzymywania **wskazówek** i pomocy;
- możliwości uwzględnienia w dalszych studiach **wcześniejszych osiągnięć związanych z kształceniem**, w warunkach kształcenia nieformalnego lub incydentalnego, oraz uznania punktów zaliczeniowych z innych instytucji;
- prawa odwoływania się od decyzji uczelni w przypadku nieprzyznania punktów za pomyślnie ukończone komponenty edukacyjne.

W odniesieniu do realizacji okresu studiów poza uczelnią macierzystą:

- za granicą lub w innej instytucji na podstawie *Porozumienia o programie zajęć* – **pełnego uznania** przez uczelnię macierzystą punktów zdobytych podczas okresu studiów za

granicą, zgodnie z *Porozumieniem o programie zajęć*,³¹ bez poddawania się ponownej ocenie;

- za granicą lub w innej instytucji bez *Porozumienia o programie zajęć* – **sprawiedliwego uznania** punktów przyznanych podczas tego okresu i ich **uwzględnienia** w przyznaniu kwalifikacji;
- dokładnego i sprawiedliwego uwzględnienia przez uczelnię macierzystą ocen przyznanych przez uczelnię przyjmującą.

W odniesieniu do uznawania kształcenia nieformalnego i incydentalnego:

- przyznania **takiej samej liczby punktów**, jaka przypisana jest komponentom edukacyjnym o porównywalnych efektach kształcenia/uczenia się.

³¹http://ec.europa.eu/education/archive/million/charter_en.pdf, wersja polska: <http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/178/>

Załącznik 2

Sugestie dla instytucji dotyczące uznawania okresów studiów za granicą w ramach umów dwustronnych

Wybór instytucji partnerskich

Zaleca się zawieranie porozumień o wymianie z instytucjami:

- przedstawiającymi odpowiednie opisy swoich programów oraz należyte przyporządkowanie punktów zaliczeniowych, określenie efektów kształcenia/uczenia się, metod nauczania i uczenia się oraz metod oceniania;
- których standardy uznaje się za odpowiednie dla studentów uczelni, co umożliwia uznanie ich procedur nauczania i oceniania bez konieczności dodatkowej pracy lub ponownego ocenienia efektów kształcenia/uczenia się.

Porozumienia należy zawierać nie tylko z instytucjami, które oferują programy podobne, ale również z tymi, które oferują programy komplementarne, co poszerza możliwości dostępne dla studentów danej instytucji.

Włączanie okresów studiów za granicą do programów kształcenia

Celem skutecznego zintegrowania okresów studiów realizowanych za granicą do programów nauczania należy:

- określić semestr lub rok, w którym okres studiów za granicą będzie najlepiej pasował do programu (tzw. okienko mobilności);
- zaplanować na ten semestr lub rok te komponenty edukacyjne, których efekty kształcenia/uczenia się mogą być łatwiejsze do osiągnięcia za granicą (np. kursy językowe, przedmioty o profilu międzynarodowym lub porównawczym, przedmioty uzupełniające lub fakultatywne, przygotowanie pracy dyplomowej, praktyki zawodowe itp.);
- wskazać w instytucji partnerskiej wydziały lub programy nauczania, w których można osiągnąć podobne, komplementarne i spójne efekty kształcenia/uczenia się.

Przydzielanie obowiązków akademickich

Należy wskazać na każdym wydziale lub na każdym kierunku studiów nauczyciela akademickiego upoważnionego do:

- zatwierdzania programów studiów poszczególnych studentów za granicą i, w razie potrzeby, ich zmiany (podpisywania *Porozumień o programie zajęć*);
- zapewniania pełnego uznania tych programów w imieniu kierownika jednostki (podpisywania arkusza *Potwierdzenie uznania zaliczeń*).

Interakcja z poszczególnymi wyjeżdżającymi studentami

Przed wyjazdem studenta wskazany pracownik powinien:

- omówić ze studentem i ostatecznie zatwierdzić *Porozumienie o programie zajęć* zawierające program studiów za granicą na semestr lub rok (około 30 lub 60 punktów zaliczeniowych); program ten będzie miał podobne, komplementarne lub spójne efekty kształcenia/uczenia się w odniesieniu do programu w instytucji macierzystej, ale nie musi obejmować tych samych treści;
- zapewnić z wyprzedzeniem, iż wszystkie punkty zaliczeniowe uzyskane za granicą w zatwierdzonym programie studiów zostaną w pełni uznane i przeniesione do programu uczelni macierzystej oraz uwzględnione w spełnieniu wymogów danej kwalifikacji.

Po powrocie studenta wskazany pracownik powinien:

- przenieść wszystkie punkty uzyskane w zatwierdzonym programie studiów (*Wykaz zaliczeń*) do oficjalnego programu studiów studenta w uczelni macierzystej, wykazując zajęcia, do których punkty te odnoszą się pod ich oryginalnymi nazwami; punkty te będą potem uwzględnione w *Suplemencie do dyplomu* wraz z notatką wymieniającą instytucję, w której zostały one uzyskane;
- zastosować punkty uzyskane za granicą do akumulacji w celu spełnienia wymogów danego programu nauczania, zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami z *Porozumienia o programie zajęć*; uznanie punktów uzyskanych za granicą za punkty dodatkowe nie spełnia obowiązku pełnego uznania okresów studiów za granicą i jest możliwe wyłącznie wtedy, kiedy student uzyska więcej niż 30 lub 60 punktów.

Załącznik 3

Tabela ocen ECTS

Wprowadzenie

Pierwsza część niniejszego załącznika opisuje próby podjęte w celu stworzenia niezawodnego systemu interpretacji i przeliczania ocen. Druga część opisuje uproszczony system zwany Tabelą ocen ECTS. System ten jest rozwinięciem wcześniejszej wersji i, tak jak poprzednio, wymaga, aby uczelnie dokumentowały swoje metody przyznawania ocen oraz związaną z tym kulturę. Takie działania stanowią przykłady dobrej praktyki obecnej w wielu europejskich instytucjach szkolnictwa wyższego. Tabela ocen ECTS umożliwia uczelniom zapewnienie sprawiedliwego transferu i uznawania ocen studentów, którzy zrealizowali okres studiów za granicą. Mile widziane są komentarze użytkowników dotyczące nowej wersji Tabeli.

Przygotowanie do stworzenia systemu interpretacji i przeliczania ocen

Powszechnie wiadomo, że w ramach europejskich systemów edukacyjnych wypracowano różne podejścia do skal ocen. Podejścia te są głęboko zakorzenione w odmiennych tradycjach pedagogicznych i kulturowych. Ponadto należy podkreślić, że nie tylko istnieją różne skale ocen, ale też stosowane są one w odmienny sposób w poszczególnych instytucjach i kierunkach studiów. O ile koniecznym jest szanowanie tych różnic, o tyle ważnym jest, aby wszystkie stosowane systemy były przejrzyste i zrozumiałe w obrębie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, tak aby możliwa była prawidłowa interpretacja ocen przyznawanych w różnych krajach, instytucjach i kierunkach studiów oraz by, w razie konieczności, umożliwić ich porównywanie przez osoby pochodzące z różnych kultur. Studenci odbywający studia za granicą mają prawo do sprawiedliwego traktowania ocen w procesie transferu osiągnięć z jednej instytucji (bądź kraju) do drugiej, gdyż stypendia lub inne formy pomocy finansowej mogą być uzależnione od wyników w nauce. Przejrzystość wyników w nauce jest tak samo ważna dla absolwentów starających się o pracę w ich własnym co w innym kraju.

Aby poradzić sobie z tym problemem, przewodniki ECTS w przeszłości proponowały stosowanie, **poza skalami krajowymi**, europejskiej skali ocen jako metody przekładania wyników uzyskanych w ramach jednego systemu na inny system ocen. Tego typu skala europejska opierała się na statystycznym rozkładzie ocen zaliczających w każdym programie studiów, co umożliwiało porównanie ze statystycznym rozkładem ocen zaliczających w równorzędnym programie studiów prowadzonym przez inną instytucję szkolnictwa wyższego.

Aby wprowadzić skalę ocen ECTS w instytucjach, które chciały uczestniczyć w tym przedsięwzięciu najpierw należało zebrać dane statystyczne, które uczyniłyby stosowaną skalę ocen bardziej przejrzystą. W systemach edukacyjnych, w których standardową procedurą jest rangowanie (ranking ocen) studentów w obrębie każdego przedmiotu czy modułu, można było otrzymać dane statystyczne dokładnie dla tego rocznika, w której dana ocena została uzyskana. W innych przypadkach rozkład statystyczny opierał się na ocenach wystawionych w ciągu poprzednich dwóch lub trzech lat w określonej grupie odniesienia – pojedynczym programie lub grupie jednorodnych programów – z których można było skonstruować spójny model wystawiania ocen. Dane te, zebrane w dużej liczbie instytucji w Europie, pokazały, w jaki sposób krajowe skale ocen są w rzeczywistości stosowane. Przykładowo: nauczyciele w instytucjach francuskich bardziej systematycznie stosują dolną połowę skali ocen, podczas gdy ich koledzy we Włoszech częściej wystawiają oceny z górnej połowy stosowanej przez nich skali ocen. Jeżeli chodzi o kierunki studiów, to dane z instytucji włoskich wykazały, że nauczyciele kierunków inżynierskich mają skłonność do zaniżania ocen w porównaniu do nauczycieli na kierunkach humanistycznych. O ile różnice te dostrzegane były już wcześniej przez nauczycieli akademickich w ich praktycznych działaniach, o tyle ciekawym było, że spostrzeżenia te zostały potwierdzone przez dane statystyczne. Tabela rozkładu ocen opracowana dla określonej grupy odniesienia obecnie pozwala na pozycjonowanie pojedynczej oceny wystawionej studentowi spośród wszystkich innych wystawionych ocen z danego przedmiotu, co ułatwia rozumienie poziomu osiągnięć studenta i porównanie go z osiągnięciami studentów studiujących na podobnych kierunkach studiów w innych instytucjach szkolnictwa wyższego.

Na drugim etapie wdrażania skali ocen ECTS krzywa rozkładu statystycznego dla każdej grupy odniesienia została podzielona na pięć segmentów (górne 10%, kolejne 25%, kolejne 30%, kolejne 25%, najniższe 10%) zwanymi również A, B, C, D i E, które mogły służyć bezpośredniemu przeliczeniu ocen uzyskanych w ramach danego programu studiów w jednym kraju (instytucji) na oceny wystawione za osiągnięcia zdobyte w ramach porównywalnego programu studiów w innym kraju (instytucji). Na przykład: jeżeli na podstawie analizy danych statystycznych dla filologii francuskiej okazało się, że ocenę „14” uzyskało 10% najlepszych studentów, to można do wykazu zaliczeń studenta wpisać ocenę ECTS „A” obok francuskiej oceny „14”. Znaczyło to, że francuska ocena „14” jest jedną z najlepszych ocen uzyskiwanych na tym kierunku studiów, i że jest porównywalna do oceny wystawionej podobnemu odsetkowi studentów studiujących na tym samym kierunku studiów w innym kraju (instytucji), do której również przypisano ocenę „A”. Tak jest na przykład w przypadku oceny „30” w uczelniach włoskich.

W świetle doświadczeń z 5-stopniową skalą ocen ECTS w ciągu minionych lat można powiedzieć, że opisany powyżej etap drugi okazał się zdecydowanie zbyt ambitny i trudny do wprowadzenia, w szczególności w tych krajowych systemach ocen, które obejmują tylko pięć lub mniej ocen zaliczających i które z trudem można było dopasować do ustalonego

z góry rozkładu procentowego w skali ECTS. W rzeczywistości stosowanie skali ECTS przez instytucje europejskie jest, jak dotąd, dość ograniczone.

System uproszczony: Tabela ocen ECTS

W celu uproszczenia omawianej procedury, przy jednoczesnej kontynuacji starań mających na celu uczynienie europejskich ocen bardziej przejrzystymi, proponujemy stosowanie **Tabeli ocen ECTS**, która oparta jest na pierwszym etapie tworzenia skali składającej się z pięciu ocen. Dzięki niej instytucje muszą jedynie przedstawiać w standardowej postaci tabelarycznej statystyczny rozkład ich własnych ocen. W związku z tym, skala ocen ECTS oparta na z góry ustalonym rozkładzie procentowym, zostanie zastąpiona prostą tabelą statystyczną sporządzaną dla każdego kierunku studiów lub grupy jednorodnych programów studiów.

Innymi słowy, zamiast próbować dopasować istniejącą praktykę oceniania do standardowej skali rozkładu ocen, uczelnie muszą jedynie ustalić jaki jest rzeczywisty procent studentów otrzymujących daną ocenę „lokalną”.

Na przykład:

Ocena w skali ocen stosowanej w danym kraju (uczelni)	Łączna liczba ocen wystawionych w grupie odniesienia	Odsetek łącznej liczby
10	50	5%
9	100	10%
8	350	35%
7	300	30%
6	200	20%
	1000	100%

Taką **Tabelę ocen ECTS** można opracować dla krajowych skal ocen zawierających dowolną liczbę elementów na podstawie danych dotyczących określonej grupy odniesienia, które można łatwo pozyskać z dokumentacji danej instytucji. Po dołączeniu do *Wykazu zaliczeń* i *Suplementów do dyplomu* studentów, tabela ta ułatwi interpretację każdej z przyznanej im ocen, tak by nie były konieczne jakiegokolwiek dalsze obliczenia.

Nowa **Tabela ocen ECTS** umożliwi bardziej bezpośrednie porównanie dwóch lub więcej systemów i kultur oceniania. Można to zilustrować kolejnym przykładem:

Skala ocen stosowana w danym kraju (uczelni) system A	Odsetek studentów którym wystawiono daną ocenę*	Skala ocen stosowana w danym kraju (uczelni) system B	Odsetek studentów którym wystawiono daną ocenę*
30 z wyróżnieniem	5,6%	1	20%
30	15,7%	2	35%
29	0,5%	3	25%
28	12,3%	4	20%
27	11,8%		
26	9,0%		
25	8,2%		
24	11,3%		
23	2,7%		
22	6,0%		
21	2,3%		
20	5,7%		
19	1,9%		
18	6,9%		
Razem	100%		100%

* Na podstawie łącznej liczby ocen wystawionych na danym kierunku studiów w ciągu poprzednich dwóch lat

Na podstawie tego przykładu widzimy, że ocena 30 przyznana w skali ocen A powinna zostać przeliczona na ocenę 1 w skali ocen B. Ocena 2 ze skali ocen B przełoży się na oceny od 26 do 29 (średnia 27) w kraju lub systemie ocen A.

Reasumując, **Tabela ocen ECTS umożliwia łatwą i przejrzystą interpretację oraz przeliczanie** ocen z jednego systemu lub kontekstu na drugi i jest w związku z tym sprawiedliwa, jeżeli chodzi o wyniki w nauce wszystkich studentów. Prawidłowo stosowana stanowić będzie pomost pomiędzy różnymi systemami ocen oraz różnymi kulturami oceniania w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego, a także poza nim.

Stosując **Tabelę ocen ECTS**, należy podjąć następujące kroki:

1. Określić grupę odniesienia, dla której zostanie obliczony rozkład ocen (jest to na ogół program studiów, ale w niektórych przypadkach może to dotyczyć większej grupy studentów, to jest wydziału albo dziedziny nauki, np. nauki humanistyczne).
2. Zebrać dane dotyczące wszystkich ocen wystawionych w ciągu (co najmniej) dwóch lat akademickich dla wskazanej grupy odniesienia.

3. Obliczyć procentowy rozkład ocen dla grupy odniesienia.
4. Dołączyć tabelę procentowego rozkładu ocen dla danego kierunku studiów do każdego *Wykazu zaliczeń, Suplementu do dyplomu*.
5. W celu dokonania transferu porównać tabelę procentowego rozkładu ocen dla danego kierunku studiów drugiej instytucji z własną. Na podstawie tego porównania można przeliczyć poszczególne oceny.

Pierwsze cztery kroki o charakterze czysto administracyjnym powyższej procedury dotyczą wszystkich programów studiów. Nauczyciel akademicki odpowiedzialny za transfer punktów może włączyć się do działań opisanych w kroku 5 polegających na ustalaniu wytycznych dotyczących przeliczania ocen.

Załącznik 4

Podstawowe dokumenty

Niniejszy *Przewodnik* przedstawia standardowe formularze, takie jak:

- *Formularz zgłoszeniowy studenta,*
- *Porozumienie o programie zajęć,*
- *Porozumienie o programie praktyki,*
- *Wykaz zaliczeń*
- *oraz wzór Suplementu do dyplomu.*

Przykładowe wypełnione formularze i *Katalogi przedmiotów* można znaleźć w Internecie pod adresem:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm .

Na powyższej stronie internetowej zamieszczono również inne przydatne dokumenty, takie jak formularz planowania modułu kształcenia lub formularz weryfikowania nakładu pracy w odniesieniu do danego komponentu edukacyjnego.

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Erasmus

PROGRAM „UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE” ERASMUS – ECTS

FORMULARZ ZGŁOSZENIOWY STUDENTA

ROK AKADEMICKI: 20..... / 20.....

KIERUNEK STUDIÓW:

zdjęcie

Niniejszy formularz powinien zostać wypełniony drukowanymi literami i czarnym atramentem, aby ułatwić jego kopiowanie i (lub) faksowanie.

Uczelnia wysyłająca: Nazwa i adres:

Koordynator wydziałowy - imię, nazwisko, numer telefonu i faksu, e-mail:

Koordynator uczelniany - imię, nazwisko, numer telefonu i faksu, e-mail:

DANE OSOBOWE STUDENTA

(do uzupełnienia przez aplikującego studenta)

Nazwisko:

Data urodzenia:

Płeć: M / K

Narodowość:

Imię (imiona):

Miejsce urodzenia:

Adres e-mail:

Adres zamieszkania:

.....

Adres zamieszkania jest ważny do:

.....

.....

.....

Tel. (wraz z numerem kierunkowym do kraju)

.....

Adres zameldowania (jeżeli inny niż adres zamieszkania):

.....

.....

.....

.....

Tel.:

.....

LISTA INSTYTUCJI, KTÓRE OTRZYMUJĄ NINIEJSZY FORMULARZ WNIOSKU:

(w dowolnej kolejności)

Nazwa uczelni	Kraj	Okres studiów		Czas trwania pobytu (miesiące)	Liczba przewidywanych punktów ECTS
		od	do		
1.
2.
3.

Imię i nazwisko studenta:

Instytucja macierzysta: Kraj:

Krótki opis powodów, dla których student zamierza studiować za granicą:

.....

ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW

Uwaga: Należy przedstawić dokument potwierdzający znajomość języka wykładowego uczelni przyjmującej

Język ojczysty: Język wykładowy uczelni macierzystej (jeżeli inny):

Znajomość innych języków	Znam język w stopniu wystarczającym, by uczestniczyć w wykładach		Potrzebuję dodatkowego przygotowania	
	TAK	NIE	TAK	NIE
.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐

DOŚWIADCZENIE ZAWODOWE ZWIĄZANE Z OBECNYMI STUDIAMI

(jeżeli dotyczy)

Doświadczenie, stanowisko	Firma, organizacja	Daty (od-do)	Kraj
.....
.....
.....

PRZEBIEG DOTYCHCZASOWYCH STUDIÓW

Tytuł, który uzyskam po zakończeniu studiów:

Lata studiów zaliczone do chwili wyjazdu za granicę:

Czy studiowałeś już za granicą? Tak Nie

Jeżeli tak, to kiedy? Na jakiej uczelni?

Załączony Wykaz zaliczeń zawiera dokładne dane dotyczące dotychczasowych studiów. Informacje nieznane w chwili składania wniosku zostaną przedstawione w późniejszym terminie.

Podpis Studenta Data:

UCZELNIA PRZYJMUJĄCA

Niniejszym poświadczam się otrzymanie *Formularza zgłoszeniowego*, proponowanego *Porozumienia o programie zajęć* oraz *Wykazu zaliczeń* studenta.

Wyżej wymieniony student został warunkowo przyjęty na uczelnię
 nie został przyjęty na naszą uczelnię

Podpis koordynatora wydziałowego

Podpis koordynatora uczelnianego

.....

.....

Data:

Data:

PROGRAM „UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE” ERASMUS – ECTS

POROZUMIENIE O PROGRAMIE ZAJĘĆ

ROK AKADEMICKI 20..... / 20..... OKRES STUDIÓW: od do:

KIERUNEK STUDIÓW

Imię i nazwisko studenta:
 Adres e-mail studenta:
 Uczelnia wysyłająca:
 Kraj:

SZCZEGÓŁOWY OPIS PROPONOWANEGO PROGRAMU ZAJĘĆ W UCZELNI PRZYJMUJĄCEJ – POROZUMIENIE O PROGRAMIE ZAJĘĆ

Uczelnia przyjmująca:
 Kraj:

Kod przedmiotu (jeżeli istnieje) i numer strony w pakiecie informacyjnym	Nazwa przedmiotu (jak w <i>Katalogu przedmiotów</i>)	Semestr (zimowy, letni)	Liczba punktów ECTS

Podpis Studenta Data:

Uczelnia wysyłająca:

Niniejszym potwierdzamy, że proponowany program zajęć został zatwierdzony.

Podpis koordynatora wydziałowego

Podpis koordynatora uczelnianego

.....

.....

Data:

Data:

Uczelnia przyjmująca:

Niniejszym potwierdzamy, że proponowany program zajęć został zatwierdzony.

Podpis koordynatora wydziałowego

Podpis koordynatora uczelnianego

.....

.....

Data:

Data:

Imię i nazwisko studenta:

Uczelnia wysyłająca:

Kraj:

ZMIANY W POROZUMIENIU O PROGRAMIE ZAJĘĆ

(wypełnić tylko w stosownych przypadkach)

Przedmiot (jak w <i>Katalogu przedmiotów</i>)	Nazwa przedmiotu (jak w <i>Katalogu przedmiotów</i>)	Wykreślony przedmiot	Dodany przedmiot	Liczba punktów ECTS
		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	

		☐	☐	
		☐	☐	
		☐	☐	

Prosimy dodać wiersze, jeżeli to konieczne

Podpis Studenta Data:

Uczelnia wysyłająca:

Niniejszym potwierdzamy, że wyżej wymienione zmiany do wcześniej zatwierdzonego *Porozumienia o programie zajęć* zostały zatwierdzone.

Podpis koordynatora wydziałowego

Podpis koordynatora uczelnianego

.....

.....

Data:

Data:

Uczelnia przyjmująca:

Niniejszym potwierdzamy, że wyżej wymienione zmiany do wcześniej zatwierdzonego *Porozumienia o programie zajęć* zostały zatwierdzone.

Podpis koordynatora wydziałowego

Podpis koordynatora uczelnianego

.....

.....

Data:

Data:

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Erasmus

PROGRAM „UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE” ERASMUS – ECTS

POROZUMIENIE O PROGRAMIE PRAKTYKI I KARTA JAKOŚCI PRAKTYK ERASMUSA

I. DANE STUDENTA

Nazwisko i imię studenta:

Kierunek studiów/specjalność:

Rok akademicki:

Tytuł uzyskiwany po zakończeniu studiów:

.....

Uczelnia wysyłająca:

Kraj:

II. OPIS PROPONOWANEGO PROGRAMU PRAKTYKI ZA GRANICĄ

Instytucja przyjmująca:

Planowana data rozpoczęcia i zakończenia praktyki: od do (..... miesięcy)

Wiedza, umiejętności i kompetencje, jakie mają zostać nabyte:

.....

Szczegółowy program praktyki:

Zadania studenta:

Monitorowanie i plan ewaluacji:

III. ZOBOWIĄZANIE TRZECH STRON

Poprzez złożenie podpisu na niniejszym dokumencie, uczestnik, uczelnia wysyłająca i instytucja przyjmująca potwierdzają, że będą przestrzegać zasad Karty Jakości Praktyk Erasmusa przedstawionych poniżej.

Student

Podpis uczestnika Data:

Uczelnia wysyłająca:

Potwierdzamy, że zaproponowany program praktyki został zatwierdzony.

Po zakończeniu praktyki z pozytywnym wynikiem, uczelnia przyzna uczestnikowi punktów ECTS i wpisze praktykę w *Suplemencie do dyplomu*.

Podpis koordynatora

Data:

.....

.....

Instytucja przyjmująca:

Potwierdzamy, że zaproponowany program praktyki został zatwierdzony.

Po zakończeniu praktyki, instytucja wystawi uczestnikowi zaświadczenie.

Podpis koordynatora

Data:

.....

.....

KARTA JAKOŚCI

PRAKTYK STUDENCKICH W RAMACH PROGRAMU ERASMUS

Niniejsza Karta Jakości odzwierciedla założenia Europejskiej Karty na rzecz Jakości Mobilności.

INSTYTUCJA WYSYŁAJĄCA BĘDĄCA INSTYTUCJĄ SZKOLNICTWA WYŻSZEGO* ZOBOWIĄZUJE SIĘ:

- określić **efekty kształcenia/uczenia się** w odniesieniu do praktyki w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji, jakie mają nabyć studenci;
- pomóc studentom **wybrać** odpowiednią instytucję przyjmującą, program praktyki oraz czas jej trwania, co umożliwi osiągnięcie efektów kształcenia/uczenia się;
- **wybrać** studentów na podstawie przejrzystych, jasno określonych kryteriów i procedur oraz podpisać **umowę na realizację wyjazdu w celu odbycia praktyki** z wybranymi studentami;
- **przygotować** studentów do życia zawodowego i kulturalnego, a także do warunków życia codziennego panujących w kraju goszczącym, przede wszystkim poprzez szkolenie językowe ukierunkowane na ich potrzeby zawodowe;
- zapewnić studentom **wsparcie logistyczne** w odniesieniu do podróży, zakwaterowania, kwestii związanych z uzyskaniem wizy/pozwolenia na pobyt lub pracę, ubezpieczenia społecznego oraz innych polis ubezpieczeniowych;
- **w pełni uznać** praktykę zrealizowaną w zadowalającym stopniu przez studenta, zgodnie z *Porozumieniem o programie praktyki*;
- **dokonać** – wraz z każdym studentem – **oceny** jego rozwoju osobistego i zawodowego, jaki miał miejsce dzięki uczestnictwu w programie Erasmus.

INSTYTUCJA WYSYŁAJĄCA* I INSTYTUCJA PRZYJMUJĄCA WSPÓLNIE ZOBOWIĄZUJĄ SIĘ:

- **wynegocjować i podpisać** *Porozumienie o programie praktyki* dostosowane do indywidualnych potrzeb studentów (uwzględniające program praktyki i warunki uznawania) oraz poczynić odpowiednie ustalenia dotyczące opieki mentora;
- **monitorować** postępy studentów podczas praktyki oraz podjąć odpowiednie działania, o ile zajdzie taka potrzeba.

* W przypadku, gdy instytucja szkolnictwa wyższego jest zrzeszona w konsorcjum, może dzielić się obowiązkami z organizacją pośredniczącą na poziomie konsorcjum

INSTYTUCJA PRZYJMUJĄCA ZOBOWIĄDUJE SIĘ:

- **przydzielić** studentom **zadania i obowiązki** (jak wyszczególniono w *Porozumieniu o programie praktyki*) odpowiadające ich wiedzy, umiejętnościom, kwalifikacjom oraz celom szkolenia, a także zapewnić im dostęp do odpowiedniego wyposażenia i pomocy dydaktycznych;
- sporządzić **umowę lub równorzędny dokument** dotyczący praktyki zgodnie z wymogami prawa krajowego;
- **wyznaczyć mentora** (opiekuna), który będzie doradzał studentom, pomagał im integrować się ze środowiskiem lokalnym oraz śledził ich postępy w procesie szkoleniowym;
- zapewnić **wsparcie praktyczne**, o ile zajdzie taka potrzeba, sprawdzić, czy studenci posiadają odpowiednie polisy ubezpieczeniowe oraz ułatwiać im zrozumienie kultury kraju goszczącego.

STUDENT ZOBOWIĄDUJE SIĘ:

- przestrzegać wszystkich **ustaleń** wynegocjowanych w związku z daną praktyką i dołożyć wszelkich starań, aby pomyślnie ukończyć praktykę;
- stosować się do **zasad i przepisów** instytucji przyjmującej, obowiązującej w niej godzin pracy, kodeksu postępowania oraz zasad zachowania poufności;
- **informować** instytucję wysyłającą o wszelkich problemach lub zmianach dotyczących praktyki;
- po zakończeniu praktyki **przedłożyć sprawozdanie** w przewidzianej formie wraz z wszelką wymaganą dokumentacją

Karta studenta Erasmusa

Status studenta Erasmusa uzyskują studenci, którzy spełniają kryteria udziału w wymianie Erasmusa i zostali zakwalifikowani przez macierzystą uczelnię* na wyjazd Erasmusa za granicę – do uprawnionej partnerskiej uczelni w celu zrealizowania części studiów lub do przedsiębiorstwa albo innej właściwej instytucji w celu odbycia praktyki. W przypadku wyjazdu na część studiów zarówno uczelnia macierzysta studenta, jak i uczelnia przyjmująca, muszą posiadać Kartę Uczelni Erasmusa (*Erasmus University Charter*) nadaną przez Komisję Europejską. W przypadku wyjazdu na praktykę w przedsiębiorstwie uczelnia macierzysta studenta musi posiadać rozszerzoną Kartę Uczelni Erasmusa (*extended Erasmus University Charter*), która określa między innymi prawa i obowiązki związane z realizacją praktyki.

Jako student/studentka Erasmusa masz prawo oczekiwać, że:

- Twoja uczelnia macierzysta i uczelnia przyjmująca podpisały umowę międzyinstytucjonalną;
- uczelnia macierzysta i uczelnia lub przedsiębiorstwo/instytucja przyjmująca podpiszą z Tobą przed wyjazdem za granicę *Porozumienie o programie zajęć* lub *Porozumienie o programie praktyki (Learning/Training Agreement)*, w którym będą ustalone szczegóły planowanych studiów lub praktyki za granicą, w tym liczba punktów, jaką powinieneś/powinnaś uzyskać;
- uczelnia przyjmująca nie będzie pobierać od Ciebie czesnego, wpisowego, ani żadnych opłat za egzaminy, korzystanie z laboratoriów czy bibliotek podczas studiów w programie Erasmus;
- Twoja uczelnia macierzysta w pełni uzna uzyskane przez Ciebie podczas okresu studiów lub praktyki Erasmusa zadowalające osiągnięcia akademickie lub zawodowe, zgodnie z ustaleniami *Porozumienia o programie zajęć* lub *Porozumienia o programie praktyki*;
- po zakończeniu okresu studiów lub praktyki Erasmusa otrzymasz podpisany przez uczelnię lub przedsiębiorstwo/instytucję przyjmującą *Wykaz zaliczeń* lub *Wykaz zrealizowanych prac (Transcript of Records)*, w którym zamieszczone będą uzyskane przez Ciebie osiągnięcia akademickie lub zawodowe wraz z oceną i liczbą zdobytych punktów. W przypadku, gdy praktyka nie stanowi części Twojego programu studiów informacja o praktyce zostanie zamieszczona przynajmniej w *Suplemencie do dyplomu*;
- w uczelni przyjmującej będziesz mieć takie same prawa i obowiązki jak studenci tej uczelni;
- uczelnia macierzysta i uczelnia przyjmująca zapewnią Ci dostęp do treści swoich Kart Uczelni Erasmusa i Deklaracji Polityki Erasmusa;
- zachowasz prawo do korzystania z krajowych stypendiów lub pożyczki/kredytu, do których nabyłeś/nabyłaś prawo przed wyjazdem;

*„Uczelnia” oznacza jakiegokolwiek typ instytucji szkolnictwa wyższego, która, zgodnie z prawem i praktyką danego kraju, oferuje oficjalnie uznane tytuły zawodowe oraz inne uznane kwalifikacje na poziomie szkolnictwa wyższego.

Jako student/studentka Erasmusa będziesz zobowiązany/-a:

- przestrzegać zasad i zobowiązań wynikających z umowy Erasmusa podpisanej z Twoją uczelnią macierzystą lub Narodową Agencją;
- dopilnować, aby wszystkie zmiany treści *Porozumienia o programie zajęć* lub *Porozumienia o programie praktyki* były uzgodnione z uczelnią macierzystą i uczelnią lub przedsiębiorstwem/institucją przyjmującą i bezzwłocznie wprowadzone do *Porozumienia* w formie pisemnej;
- spędzić w uczelni lub przedsiębiorstwie/institucji przyjmującej pełny ustalony okres studiów lub praktyki, obejmujący również egzaminy lub inne formy oceny, oraz przestrzegać zasad i przepisów uczelni lub przedsiębiorstwa/institucji przyjmującej;
- wypełnić ankietę i (lub) przygotować sprawozdanie z okresu studiów/praktyki za granicą po powrocie do kraju oraz udzielać informacji na temat pobytu na stypendium, jeżeli będzie to wymagane przez uczelnię macierzystą, Komisję Europejską lub Narodową Agencję.

Jeżeli będziesz mieć problem związany z którymkolwiek z powyższych praw i obowiązków:

- dokładnie określ dany problem i sprawdź swoje prawa i obowiązki;
- zwróć się do wydziałowego lub uczelnianego koordynatora Erasmusa w Twojej uczelni i wykorzystaj oficjalne procedury odwoławcze Twojej uczelni macierzystej, jeżeli będzie to konieczne.

Jeśli nie uda Ci się rozwiązać problemu, skontaktuj się z Narodową Agencją.

WARUNKI OGÓLNE

Artykuł 1: Odpowiedzialność

Każda ze stron umowy zwolni drugą stronę z wszelkiej odpowiedzialności cywilnej za szkody poniesione przez nią lub jej personel w wyniku realizacji niniejszej umowy, pod warunkiem, że takie szkody nie wynikają z poważnego i celowego wykroczenia popełnionego przez drugą stronę lub jej personel.

Narodowa Agencja, Komisja Europejska lub ich personel nie zostaną pociągnięci do odpowiedzialności w przypadku roszczenia z tytułu umowy związanego z wszelkimi szkodami wynikłymi podczas realizacji praktyki. Wskutek tego Narodowa Agencja lub Komisja Europejska nie będą rozpatrywać wszelkich wniosków o odszkodowanie lub zwrot kosztów towarzyszących takiemu roszczeniu.

Artykuł 2: Rozwiązanie umowy

W przypadku niezrealizowania przez beneficjenta wszelkich zobowiązań wynikających z umowy oraz bez względu na konsekwencje przewidziane w mającym zastosowanie prawie, instytucja ma prawo rozwiązać lub unieważnić umowę bez dalszych formalności prawnych w przypadku, gdy beneficjent nie podejmie żadnych działań w terminie jednego miesiąca od daty otrzymania zawiadomienia przesłanego listem poleconym.

Jeżeli beneficjent rozwiąże umowę przed terminem jej wygaśnięcia lub jeżeli nie będzie realizować umowy zgodnie z zasadami, będzie zobowiązany do zwrotu wypłaconej kwoty stypendium.

W przypadku rozwiązania umowy przez beneficjenta z powodu działania „siły wyższej”, tj. niemożliwej do przewidzenia wyjątkowej sytuacji lub zdarzenia będącego poza kontrolą beneficjenta, które nie wynikało z błędu lub zaniedbania z jego strony, beneficjent będzie upoważniony do otrzymania kwoty stypendium odpowiadającej faktycznemu okresowi realizacji praktyki. Wszelki pozostałe fundusze będą podlegać zwrotowi.

Artykuł 3: Ochrona danych

Wszystkie dane osobowe zawarte w umowie będą przetwarzane zgodnie z Rozporządzeniem (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych. Takie dane będą przetwarzane wyłącznie w związku z realizacją i działaniami uzupełniającymi do umowy przez instytucję wysyłającą, Narodową Agencję i Komisję Europejską, bez uszczerbku dla możliwości przekazania danych władzom odpowiedzialnym za inspekcję i audyt zgodnie z prawodawstwem Wspólnoty

(Trybunał Obrachunkowy lub Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF)).

Na pisemny wniosek beneficjent może uzyskać dostęp do swoich danych osobowych i skorygować wszelkie informacje, które są niepoprawne lub niepełne. Beneficjent powinien kierować wszelkie zapytania dotyczące przetwarzania danych osobowych do instytucji wysyłającej i (lub) Narodowej Agencji. Beneficjent może wnieść skargę z tytułu przetwarzania swoich danych osobowych do krajowych władz nadzorujących ochronę danych w odniesieniu do korzystania z tych danych przez instytucję wysyłającą, Narodową Agencję lub do Europejskiego Inspektora Ochrony Danych w odniesieniu do korzystania z tych danych przez Komisję Europejską.

Artykuł 4: Kontrole i audyty

Strony umowy zobowiązują się przedstawić wszelkie szczegółowe informacje, o jakie może wnioskować Komisja Europejska, Narodowa Agencja lub każda inna zewnętrzna instytucja upoważniona przez Komisję Europejską lub Narodową Agencję w celu przeprowadzenia kontroli prawidłowej realizacji praktyki i postanowień umowy.

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Erasmus

WYKAZ ZALICZEŃ

ROK AKADEMICKI: 20..... / 20.....

KIERUNEK STUDIÓW:

<p>Uczelnia wysyłająca:</p> <p>Wydział:</p> <p>Koordinator wydziałowy ds. ECTS</p> <p>Tel.: Faks: E-mail:</p>
<p>Nazwisko i imię studenta:</p> <p>Data i miejsce urodzenia:</p> <p>Płeć: M ☐ F ☐</p> <p>Data rozpoczęcia studiów: Numer legitymacji:</p>
<p>Uczelnia przyjmująca:</p> <p>Wydział:</p> <p>Koordinator wydziałowy ds. ECTS</p> <p>Tel.: Faks: E-mail:</p>

Kod przedmiotu (1*)	Nazwa przedmiotu	Czas realizacji przedmiotu (2)*	Ocena lokalna (3)*	Punkty ECTS (4)*

				Łącznie:

* (1) (2) (3) (4) Patrz wyjaśnienia na kolejnej stronie

Data:

Podpis dziekana lub osoby upoważnionej:

Pieczęć uczelni:

.....

UWAGA: Niniejszy dokument nie jest ważny, jeżeli nie widnieje na nim podpis dziekana lub upoważnionej osoby i pieczęć uczelni.

(1) Kod przedmiotu: Patrz *Katalog przedmiotów*

(2) Czas realizacji przedmiotu:

Y = 1 rok akademicki

1S = 1 semestr 2S = 2 semestry

1T = trymestr 2T = 2 trymestry

(3) Oceny:

(a) Opis systemu oceniania obowiązującego w uczelni

(b) Rozkład ocen na danym wydziale lub w ramach programu studiów (określić)

(Aby wypełnić ten punkt patrz *Przewodnik dla użytkowników*, Załącznik 3)

(4) Punkty ECTS:

1 rok akademicki = 60 punktów

1 semestr = 30 punktów

1 trymestr = 20 punktów

SUPLEMENT DO DYPLOMU

Suplement do dyplomu oparty jest na modelu opracowanym przez Komisję Europejską, Radę Europy oraz UNESCO/CEPES. Ma on dostarczyć obiektywnych i pełnych informacji dla lepszego zrozumienia oraz sprawiedliwego uznawania kwalifikacji akademickich i zawodowych w kraju i za granicą (dyplomów, stopni, świadectw itd.). *Suplement* zawiera opis rodzaju, poziomu, kontekstu, treści i statusu studiów odbytych i pomyślnie ukończonych przez osobę wymienioną w oryginalnym dyplomie, do którego *Suplement* jest dołączony. Opis ten nie powinien zawierać żadnych sądów wartościujących, stwierdzeń o równoważności lub sugestii dotyczących uznania. Powinien dostarczać informacji odnośnie wszystkich ośmiu sekcji. Tam, gdzie informacje nie zostały podane, należy wyjaśnić przyczyny ich braku.

1. INFORMACJE O POSIADACZU DYPLOMU

- 1.1. Nazwisko:
- 1.2. Imię (imiona):
- 1.3. Data urodzenia (dzień, miesiąc, rok):
- 1.4. Numer identyfikacyjny lub kod studenta (numer albumu):

2. INFORMACJE O DYPLomie

- 2.1. Określenie uzyskanego wykształcenia (tytuł zawodowy, stopień naukowy, w oryginalnym brzmieniu):
- 2.2. Kierunek studiów i – *o ile to możliwe* – specjalność:
- 2.3. Nazwa i status instytucji wydającej dyplom (w oryginalnym brzmieniu):
- 2.4. Nazwa i status instytucji prowadzącej studia (o ile różni się od 2.3, w oryginalnym brzmieniu):
- 2.5. Język (języki) wykładowy i egzaminów:

3. INFORMACJE O POZIOMIE WYKSZTAŁCENIA

- 3.1. Poziom posiadanego wykształcenia:
- 3.2. Czas trwania studiów według programu:
- 3.3. Warunki przyjęcia:

4. INFORMACJE O TREŚCI STUDIÓW I OSIĄGNIĘTYCH WYNIKACH

- 4.1. Tryb studiów:
- 4.2. Wymagania programowe:
- 4.3. Szczegóły dotyczące programu (np. składowe programu) oraz indywidualne osiągnięcia, uzyskane oceny, punkty (jeśli ta informacja znajduje się w indeksie, powinna być tutaj zamieszczona):
- 4.4. System ocen i – *o ile to możliwe* – sposób ich przyznawania:
- 4.5. Ocena ogólna (w oryginalnym brzmieniu):

5. INFORMACJE O UPRAWNIENIACH POSIADACZA DYPLOMU

- 5.1. Dostęp do dalszych studiów:
- 5.2. Uprawnienia zawodowe (*o ile to możliwe*):

6. DODATKOWE INFORMACJE

- 6.1. Dodatkowe informacje:
- 6.2. Dalsze źródła informacji:

7. POŚWIADCZENIE SUPLEMENTU

- 7.1. Data:
- 7.2. Podpis:
- 7.3. Stanowisko:
- 7.4. Oficjalny stempel lub pieczęć:

8. INFORMACJE O KRAJOWYM SYSTEMIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

(Uwaga: Instytucje zamierzające wydawać *Suplement do dyplomu* powinny odnieść się do wyjaśnień, w których tłumaczy się jak go wypełniać).

Załącznik 5

Przegląd przepisów krajowych regulujących liczbę godzin w roku akademickim

Kraj	Liczba godzin w roku akademickim	Liczba godzin (liczba punktów ECTS)	Status proklamacji
Austria	1500 h	25 h	Ustawa
Belgia (Fl)	1500-1800 h	25-30 h	Dekret (ustawa we Flandrii)
Belgia (Fr)	1440 h	24 h	Dekret (ustawa społeczności francuskojęzycznej)
Cypr	1500-1800 h	25-30 h	Nowa ustawa o szkolnictwie wyższym (rozpatrywana w 2008 r.)
Czechy	1500-1800 h	25-30 h	Dobra praktyka; zalecenie zgodnie z dokumentem <i>Podstawowe cechy ECTS</i> .
Dania	1650 h	27-28 h	Rozporządzenia ministra
Estonia	1560 h	26 h	Ustawa o uniwersytetach
Finlandia	1600 h	27 h	Ustawa rady państwa
Francja	1650 h	25-30 h	Zalecenie konferencji rektorów
Grecja	1500-1800 h	25-30 h	Decyzja ministerialna
Hiszpania	1500-1800 h	25-30 h	Dekret Królewski (Ustawa)
Holandia	1680 h	28 h	Ustawa
Irlandia		20-30 h	Zalecenie w sprawie zasad i wytyczne opracowane przez National Qualifications Authority of Ireland
Islandia	1500-2000 h	25-33 h	Brak proklamacji, jednak obowiązuje porozumienie pomiędzy uniwersytetami
Litwa	1600 h		Ustawa i dekret
Łotwa	1600 h		Ustawa
Malta	1500 h	25 h	Ustawa o oświacie z 2004 r. i przepisy pomocnicze
Niemcy	1800 h	30 h	KMK (Kultusministerkonferenz – Stała konferencja ministrów krajów związkowych); element akredytacji

Norwegia	Brak ustalonej liczby godzin w roku akademickim (decyzja uniwersytetów)	Brak ustalonej skali punktów	Ustawa
Polska	1500-1800 h	25-30 h	Rozporządzenie ministra
Portugalia	1500-1680 h	25-28 h	Dekret 42/2005 z 22 lutego.
Rumunia	1520-1640 h	25-27 h	Rozporządzenie Ministra Edukacji (z 1999 r.)
Słowacja	Brak ustalonej liczby godzin w roku akademickim	25-30 h	Dobra praktyka; zalecenie zgodnie z dokumentem <i>Podstawowe cechy ECTS</i> .
Słowenia	1500-1800 h	25-30 h	Ustawa (2004)
Szwajcaria	1500-1800 h	25-30 h	Konferencja Uniwersytetów Szwajcarskich (SUC) Rozporządzenia w sprawie realizacji Procesu Bolońskiego
Szwecja	1600 h	26-27 h	Rozporządzenie o szkolnictwie wyższym (rozporządzenie rządu) określa, że studia dzienne powinny trwać 40 tygodni
Turcja	1500-1800 h		Ustawa
Węgry	1620-1800 h	30 h	Ustawa o szkolnictwie wyższym i dekret rządowy
Wielka Brytania	1200-1800 h	20 h	Krajowe Ramy Kwalifikacji (i Punktów)
Włochy	1500 h	25 h	Dekrety ministerialne

Narodowa Agencja Programu
„Uczenie się przez całe życie”
ul. Mokotowska 43
00-551 Warszawa
www.frse.org.pl
www.erasmus.org.pl

ISBN: 978-83-60058-63-3